

«Η τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ και η εφαρμογή της στην Ελλάδα : Θεσμικές και πολιτικές διαστάσεις»*

I. Εισαγωγή

Στη μακρόχρονη ιστορική της διαδρομή, η Κοινή Αγροτική Πολιτική (στο εξής, ΚΑΠ) εξελίχθηκε σταδιακά από μία πολιτική επικεντρωμένη στην οργάνωση των γεωργικών αγορών και τη στήριξη των τιμών ως τα τέλη της δεκαετίας του '80, σε ένα πιο γενικευμένο σύστημα άμεσων ενισχύσεων το 1993, ανάλογα με το προϊόν (ανά στρέμμα, ανά κιλό παραγωγής ή ανά κεφαλή παραγωγικού ζώου), με στόχο την αμεσότερη στήριξη του γεωργικού εισοδήματος, για να καταλήξει, με την Agenda 2000 (όπως αποφασίστηκε το 1999 στη «Συμφωνία του Βερολίνου»), στην ανάδειξη της «Αγροτικής Ανάπτυξης» ως του δεύτερου πυλώνα της. Τέλος, με την τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, η πρώτη φάση της οποίας αποφασίστηκε τον Ιούνιο 2003, επί ελληνικής Προεδρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, επήλθε μία **ριζική μεταβολή** του τρόπου στήριξης της κοινοτικής, κατά συνέπεια και της ελληνικής, γεωργίας.

Βασικότερη μεταβολή που επέφερε η μεταρρύθμιση στο μέχρι προ τινος σύστημα στήριξης της ΚΑΠ, αποτελεί η θέσπιση του συστήματος της **Ενιαίας Αποδεσμευμένης Ενίσχυσης (ΕΑΕ)**, στη θέση των προηγούμενων επιμέρους και κατά προϊόν άμεσων ή έμμεσων ενισχύσεων στον παραγωγό.

Αναμφίβολα, η εξέλιξη αυτή δεν υπήρξε «κεραυνός εν αιθρία», αλλά κάθε στάδιό της είχε πάντα την γενεσιουργό του αιτία. Υπενθυμίζεται, λόγου χάρη, ότι το σύστημα άμεσων ενισχύσεων που καθιερώθηκε με την αναθεώρηση του 1992, επέτρεψε, μεταξύ άλλων, στους βασικούς διαπραγματευτές στη GATT (μετέπειτα, Π.Ο.Ε.) να καταλήξουν, στο τέλος του 1993, στη γεωργική συμφωνία του Γύρου Ουρουγουάης, βάσει της οποίας τα γεωργικά προϊόντα εντάσσονται πλέον στους βασικούς κανόνες του διεθνούς εμπορίου, με συγκεκριμένες **δεσμεύσεις** σταδιακής μείωσης (για την εξαετή περίοδο ισχύος της Συμφωνίας 1995-2000), σε τρία επίπεδα: **εσωτερική στήριξη, προστασία στα σύνορα, εξαγωγικές ενισχύσεις**. Κατά συνέπεια, ανεξαρτήτως των μελλοντικών εξελίξεων στις διεθνείς γεωργικές αγορές, οι δεσμεύσεις που έκτοτε αναλήφθηκαν έναντι του ΠΟΕ, συνεπάγονται ριζικές αλλαγές στους τρόπους και μέσα σχεδιασμού, καθώς και εφαρμογής στο εξής, των γεωργικών πολιτικών σε διεθνές επίπεδο (συνεπώς και της ΚΑΠ). Με άλλα λόγια και επιγραμματικά, η ΚΑΠ ποτέ πια δεν θα μπορούσε να είναι όπως ήταν στο παρελθόν.

¹ Οικονομολόγος, Διευθυντής Αγροτικής Πολιτικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Ο συγγραφέας είναι επίσης τακτικός Διδάσκων στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, ενώ στο παρελθόν (1997-2001) έχει διατελέσει Αναπληρωτής Καθηγητής Ευρωπαϊκών Πολιτικών στο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Δημόσιας Διοίκησης (European Institute of Public Administration, Maastricht, NL).

* Το πλήρες κείμενο του παρόντος άρθρου έχει περιληφθεί ως χωριστό κεφάλαιο στο βιβλίο των καθηγητών: Κωνσταντίνου Κριμπά & Λεωνίδα Λουλούδη (Επιμ.) «Ελληνική Γεωργία και Αγροτική Πολιτική», έκδοση Ακαδημίας Αθηνών, 2008, σελ. 27-50.

Στο μεταξύ, η δεκαετία του '90 σηματοδότησε άλλες εξελίξεις που έδωσαν λαβή για ευρύτερο σκεπτικισμό ως προς την μελλοντική εξέλιξη της ΚΑΠ. Διάφοροι παράγοντες, εσωτερικοί και εξωτερικοί, έθεσαν την ΚΑΠ σε μία διαδικασία συνεχούς αναμόρφωσης, οι κυριότεροι από τους οποίους θα μπορούσαν να συνοψιστούν στους εξής:

- Η χρηματοδότηση της ΚΑΠ συνεπάγεται ένα υψηλό δημοσιονομικό κόστος για τον κοινοτικό προϋπολογισμό, κυρίως μετά την ενσωμάτωση της γεωργίας και των 10+2 νέων μελών από την τελευταία διεύρυνση, αλλά και την προοπτική των μελλοντικών διευρύνσεων (Δυτικά Βαλκάνια, Τουρκία), λαμβανομένης υπόψη της εσαεί δημοσιονομικής στενότητας και κυρίως της πλήρους απροθυμίας των εταίρων να «προικοδοτήσουν» τον κοινοτικό προϋπολογισμό με πρόσθετους πόρους.
- Η συνεχιζόμενη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων αποκλειστικά με την γεωργία, αλλά και η κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική σημασία διατήρησης του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, ενέτειναν τις πιέσεις για τη δημιουργία εναλλακτικών πηγών εισοδήματος και απασχόλησης στις αγροτικές περιοχές, με την όλο και μεγαλύτερη ενδυνάμωση του Β΄ πυλώνα της ΚΑΠ.
- Η αυξανόμενη πίεση για μία γεωργία περισσότερο φιλική στο περιβάλλον, η θεσμική υποχρέωση για προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά και η ανάγκη ενδυνάμωσης της υγιεινής ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων, αποτελούν παράγοντες που ωθούν στην ανάγκη δραστικών αλλαγών στα μέχρι τώρα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης των γεωργικών προϊόντων.
- Οι πολυμερείς γεωργικές διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του ΠΟΕ που ξεκίνησαν μετά το πέρας ισχύος της Συμφωνίας του Γύρου Ουρουγουάης και εξακολουθούν να διεξάγονται ως νέος «Γύρος Doha» από τον Οκτώβριο 2001, αναμένεται να οδηγήσουν σε πρόσθετες δεσμεύσεις και στα τρία επίπεδα που αναφέρθηκαν παραπάνω, στην κατεύθυνση περαιτέρω φιλελευθεροποίησης του γεωργικού εμπορίου.

Περίληπτικά, επομένως, οι λόγοι που οδήγησαν στην τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ σχετίζονται με την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τις διαπραγματεύσεις στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, με τις αυξημένες απαιτήσεις των ευρωπαίων φορολογουμένων για διαφάνεια και έλεγχο των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού, με τις απαιτήσεις των καταναλωτών για ασφαλή τρόφιμα και με την όλο και μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος. Η δυναμική των πραγμάτων που οδήγησαν στη μεταρρύθμιση ήταν μη ανατρέψιμη.

Οι κύριες ρυθμίσεις της νέας ΚΑΠ, περιλαμβάνονται στον Κανονισμό του Συμβουλίου (ΕΚ) αρ. **1782/2003**, τον λεγόμενο και «οριζόντιο κανονισμό των άμεσων ενισχύσεων», όπως αυτός συμπληρώθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) αρ. **864/2004** που καλύπτει την ένταξη στο σύστημα των λεγόμενων «μεσογειακών» προϊόντων (ελαιόλαδο, βαμβάκι, καπνός) και τον Κανονισμό (ΕΚ) αρ. **319/2006** που, μετά την μεταρρύθμιση του καθεστώτος της ζάχαρης, καλύπτει την ένταξη και των ζαχαροτεύτλων.

Στο πεδίο εφαρμογής του συστήματος εντάσσεται από το 2008 και ο **τομέας του οπωροκηπευτικών**, μετά την πρόσφατη πολιτική συμφωνία (Ιούνιος 2007) για

την ένταξη και αυτού του τομέα στο καθεστώς της ΕΑΕ. Προβλέπονται δύο κρίσιμες μεταβολές για την μεταρρύθμιση και αυτού του τομέα :

(α) οι άμεσες ή έμμεσες (στρεμματικές ή ανά κιλό) ενισχύσεις που μέχρι σήμερα συνδέονταν με την παραγωγή και παράδοση στη βιομηχανία προς μεταποίηση (σταφίδα, εσπεριδοειδή για χυμοποίηση, βιομηχανική τομάτα, συμπύρηνο ροδάκινο, αχλάδι, σύκα) αποδεδμεύονται από τα συγκεκριμένα προϊόντα και ενσωματώνονται στην ΕΑΕ, και

(β) το σύνολο των εκτάσεων των οπωροκηπευτικών, περιλαμβανομένων και των αρωματικών φυτών μαγειρικής, γίνονται επιλέξιμες για την καταβολή της ενιαίας ενίσχυσης ή αλλιώς, αίρεται η απαγόρευση καλλιέργειας οπωροκηπευτικών και αρωματικών φυτών σε εκτάσεις επιλέξιμες για την ΕΑΕ.

Με την εντός του 2008 ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης του τομέα των αμπελοοινικών προϊόντων και την ένταξή του στις ίδιες ρυθμίσεις, το σύνολο πλέον των γεωργικών εκτάσεων (ετήσιων & μόνιμων καλλιεργειών και βοσκοτόπων) θα θεωρούνται επιλέξιμες για την καταβολή των δικαιωμάτων ενιαίας ενίσχυσης.

II. Βασικές ελληνικές επιλογές στην εφαρμογή του καθεστώτος

1. Ιστορικό / περιφερειακό μοντέλο στην καταβολή της Ενιαίας Αποδεδμευμένης Ενίσχυσης.

Η Ενιαία Αποδεδμευμένη Ενίσχυση περιλαμβάνει το σύνολο των άμεσων ενισχύσεων που εισέπραξε κατά μέσον όρο ο παραγωγός καθεμιάς εκμετάλλευσης μιά συγκεκριμένη περίοδο αναφοράς. (Κατά κανόνα, την τριετία 2000-2002, ή την τετραετία 1999-2002 για το ελαιόλαδο, την τετραετία 2000, 2001, 2002 & 2005 για τα ζαχαρότευτλα, την τριετία 2003-05 για τα οπωροκηπευτικά).

Εξ ορισμού, η καταβολή της ΕΑΕ δεν συνδέεται πλέον ούτε με το είδος της καλλιέργειας ούτε με την ποσότητα παραγωγής. Καταβάλλεται καταρχήν σε κάθε επιλέξιμο παραγωγό υπό τη μορφή των Ατομικών Δικαιωμάτων Πληρωμής. Ο αριθμός των Ατομικών Δικαιωμάτων είναι ίσος με τον αριθμό των εκταρίων που καλλιεργήθηκαν την περίοδο αναφοράς, ενώ η αξία του κάθε Δικαιώματος προκύπτει από την διαίρεση του ποσού αναφοράς που αναλογεί σε κάθε δικαιούχο διά του μέσου όρου της έκτασης που καλλιεργήθηκε κατά την ιστορική περίοδο για την είσπραξη των συγκεκριμένων ενισχύσεων (έκταση αναφοράς). Κατά συνέπεια, δικαιούχος των δικαιωμάτων πληρωμής δεν είναι κατ' ανάγκη ο ιδιοκτήτης καλλιεργούμενης γης, αλλά ο παραγωγός, δηλαδή, ο χρήστης της γης κατά την συγκεκριμένη ιστορική περίοδο.

Τα ατομικά δικαιώματα μπορούν να μεταβιβάζονται με ή χωρίς την αντίστοιχη γεωργική γη, αλλά στο ίδιο κράτος μέλος. Για να μεταβιβαστούν όμως χωρίς γη, θα πρέπει τα μεταβιβαζόμενα δικαιώματα να έχουν ενεργοποιηθεί τον προηγούμενο χρόνο τουλάχιστον κατά 80%. Τα δικαιώματα μπορούν ακόμη να ενοικιάζονται, αλλά σε αυτή την περίπτωση, μόνο μαζί με την αντίστοιχη γεωργική έκταση. Εννοείται ότι μπορούν να κληροδοτηθούν ή να μεταβιβαστούν με γονική παροχή.

Η Ελλάδα επέλεξε να εφαρμόσει το «ιστορικό μοντέλο», όπως συνοπτικά περιγράφηκε παραπάνω. Ωστόσο, τα Κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν, αντί του μοντέλου της ιστορικής περιόδου, το μοντέλο της λεγόμενης **«περιφερειακής εφαρμογής»** της ΕΑΕ.

Βάσει αυτού του μοντέλου, δεν γίνεται ατομικός υπολογισμός της αξίας των δικαιωμάτων ανά δικαιούχο, ανάλογα με τα ποσά αναφοράς και την έκταση αναφοράς που του αναλογούν. Υπολογίζεται το πηλίκο του συνόλου των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν κατά την ιστορική περίοδο σε κάθε περιφέρεια (π.χ. Θεσσαλία), διά του συνόλου των εκταρίων (της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης) της περιφέρειας, που επιδοτήθηκαν κατά την ίδια περίοδο 2000-2002. Δηλαδή, τα επιμέρους ατομικά δικαιώματα της ίδιας περιφέρειας θα έχουν την ίδια αξία (€/εκτάριο). Στην περίπτωση αυτή, εννοείται ότι **όλοι οι παραγωγοί** της περιφέρειας είναι δικαιούχοι της ΕΑΕ ανεξάρτητα από το τί παρήγαγαν κατά την περίοδο αναφοράς.

Το περιφερειακό μοντέλο προσφέρει ασφαλώς ορισμένα πλεονεκτήματα, όπως, π.χ.

- Σαφώς λιγότερες διοικητικές και οικονομικές δυσκολίες στην εφαρμογή του,
- Εξομάλυνση των εισοδηματικών διαφορών μεταξύ των αγροτών, δικαιούχων εκτατικής αποδεδειγμένης ενίσχυσης,
- Δημιουργούνται περισσότερες δυνατότητες για μιά πιο μακροχρόνια νομιμοποίηση των ενισχύσεων, πολύ πέραν του 2013,
- Αποφεύγεται ο κίνδυνος μετατροπής των δικαιωμάτων σε «χρηματιστηριακό» είδος (δηλαδή να γίνονται αγοραπωλησίες χωρίς την ανάλογη έκταση).

Πράγματι, από τα 15 παλαιά κράτη μέλη, μερικά επέλεξαν να εφαρμόσουν διάφορες επιμέρους εκδοχές του περιφερειακού μοντέλου, από την έναρξη εφαρμογής του συστήματος (το 2005 ή το 2006). Συγκεκριμένα, πέντε (5) κράτη μέλη ή περιφέρειες (Δανία, Λουξεμβούργο, Σουηδία, Φινλανδία και η Βόρεια Ιρλανδία) επέλεξαν να εφαρμόσουν ένα «στατικό υβριδικό» μοντέλο, δηλαδή, ένα συνδυασμό των δύο μοντέλων (π.χ. 20% της ενίσχυσης βασισμένη στο περιφερειακό μοντέλο και 80% με ιστορική βάση), ενώ δυο κράτη μέλη (Γερμανία και η Αγγλία του Ηνωμένου Βασιλείου) επέλεξαν ένα «δυναμικό υβριδικό» μοντέλο, δηλαδή συνδυασμό των δύο μοντέλων, αλλά με προοδευτική αύξηση του ποσοστού που αναλογεί στο περιφερειακό μοντέλο.

Είναι προφανές ότι, τουλάχιστον στην αρχική αυτή φάση εφαρμογής της ΕΑΕ, το περιφερειακό μοντέλο επέλεξαν οι χώρες εκείνες που έχουν μια σχετικά ομοιόμορφη παραγωγική βάση, κι επομένως, οι διαφορές στην αξία των ατομικών δικαιωμάτων, που θα προέκυπταν από τους διαφορετικούς υπολογισμούς των δύο μοντέλων, δεν θα ήσαν ιδιαίτερα αιχμηρές. Αυτό δεν ισχύει στις χώρες του Νότου και ασφαλώς στην περίπτωση της χώρας μας, όπου η αναγωγή σε ανά εκτάριο ενίσχυση μεταξύ π.χ. βάμβακος, καπνού, και σιτηρών, θα διέφεραν πολύ, πράγμα που θα συνεπαγόταν έντονη αναδιανομή των ενισχύσεων μεταξύ παραγωγών ή/και κλάδων παραγωγής.

Για την ενεργοποίηση, δηλαδή την είσπραξη, των ατομικών δικαιωμάτων, ο κάθε δικαιούχος έχει τις εξής **κύριες υποχρεώσεις**:

- Να υποβάλει (μέχρι την 15 Μαΐου εκάστου έτους) μια ενιαία αίτηση στον φορέα πληρωμής (για τη χώρα μας, στον ΟΠΕΚΕΠΕ), σύμφωνα με τους όρους του Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης & Ελέγχου (ΟΣΔΕ). Στην ουσία, η αίτηση αυτή αποτελεί δήλωση της συνολικής εκμετάλλευσης, δηλαδή περιλαμβάνονται όλα τα αγροτεμάχια και όλο το ζωϊκό κεφάλαιο. Καλύπτει επομένως, όχι μόνο την ΕΑΕ αλλά και κάθε είδους άμεσες ενισχύσεις που έχουν εξαιρεθεί από την πλήρη αποσύνδεση (βλέπε παρακάτω).
- Απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση των πληρωμών είναι κάθε ατομικό δικαίωμα να συνοδεύεται από το αντίστοιχο **επιλέξιμο εκτάριο** (είτε καλλιεργείται είτε διατηρείται σε καλή κατάσταση). Επιλέξιμη έκταση μπορεί να είναι το σύνολο των εκταρίων μιας εκμετάλλευσης (καλλιεργήσιμη γη, βοσκότοπος ή ελαιώνας), περιλαμβανομένων από το 2008 και των μόνιμων καλλιεργειών (δενδρώνες και αμπέλια).
- Από εκεί και πέρα, κάθε παραγωγός είναι απολύτως ελεύθερος να χρησιμοποιήσει την επιλέξιμη έκταση για την καλλιέργεια και παραγωγή οποιουδήποτε προϊόντος, περιλαμβανομένων και των *κηπευτικών* και *πατάτας* από το 2008 και μετά.
- Πάντως, για την είσπραξη **στο ακέραιο** του συνόλου των ατομικών δικαιωμάτων, ο δικαιούχος υποχρεούται να τηρεί τους κανόνες και τα πρότυπα της πολλαπλής συμμόρφωσης (βλέπε παρακάτω).

2. Εθνικό Απόθεμα Δικαιωμάτων

Κάθε κράτος μέλος έχει τη δυνατότητα να συστήσει Εθνικό Απόθεμα Δικαιωμάτων, προκειμένου να αντιμετωπίσει ειδικές περιπτώσεις, όπως, οι νέοι και οι νεοεισερχόμενοι στο επάγγελμα αγρότες, οι οποίοι άρχισαν τη γεωργική τους δραστηριότητα από το 2002 και μετά (κι επομένως δεν ελάμβαναν άμεσες ενισχύσεις κατά την ιστορική περίοδο), καθώς και για την κάλυψη περιπτώσεων ανωτέρας βίας (θάνατος ή μακροχρόνια ασθένεια γεωργού, φυσικές καταστροφές, κλπ). Για τη σύσταση του Εθνικού Αποθέματος, το κράτος μέλος μπορεί να προβεί (Άρθρο 42 του Καν. 1782/2003) σε παρακράτηση μέχρι και του 3% του συνολικού αριθμού των δικαιωμάτων, αναλογικά από κάθε παραγωγό.

Στη χώρα μας αποφασίστηκε παρακράτηση 2% της αξίας των δικαιωμάτων του κάθε παραγωγού. Με Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 422/07.04.06) καθορίστηκαν οι δικαιούχοι και οι όροι κατανομής των δικαιωμάτων που προέκυψαν από το Εθνικό Απόθεμα που σχηματίστηκε. Η αξία του κάθε δικαιώματος προερχόμενου από το Εθνικό Απόθεμα προσδιορίστηκε σε 750 € το καθένα και διανεμήθηκε κυρίως στους νέους αγρότες, μετά από αίτησή τους. Ο αριθμός των δικαιωμάτων ανά δικαιούχο, που διατέθηκε από το Εθνικό Απόθεμα, ήταν μέχρι 7 δικαιώματα για τους νέους αγρότες που εισήλθαν στο επάγγελμα μετά την περίοδο αναφοράς και πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις. Επιπλέον 2 δικαιώματα έλαβαν όσοι ενεργοποιήθηκαν σε ορεινές και προβληματικές περιοχές, ενώ για τους αγρότες με πάνω από 4 μέλη οικογένειας, διανεμήθηκε 1 επιπλέον δικαίωμα.

Δικαιώματα που αποκτήθηκαν από το Εθνικό Απόθεμα, δεν μεταβιβάζονται και δεν εκμισθώνονται κατά την επόμενη 5ετία. Επίσης, κάθε δικαίωμα προερχόμενο από το Εθνικό Απόθεμα που δεν χρησιμοποιήθηκε κάποιο έτος, επιστρέφει πίσω αμέσως.

Σημειώνεται ότι, κατά το πρώτο έτος εφαρμογής της αποδέσμευσης, όσα δικαιώματα δεν ενεργοποιήθηκαν, μεταβιβάστηκαν στο Εθνικό Απόθεμα. Το Εθνικό Απόθεμα θα συνεχίσει να εμπλουτίζεται και στο μέλλον, από μεταβίβαση δικαιωμάτων τα οποία, ο κάτοχός τους δεν τα ενεργοποιήσει επί μιά τριετία συνεχώς. Σε κάθε περίπτωση, το Εθνικό Απόθεμα μπορεί να προικοδοτείται και στο μέλλον από παρακρατήσεις των μελλοντικών δικαιωμάτων σε περιπτώσεις αγοραπωλησίας τους.

3. Εξαιρέσεις από την πλήρη αποσύνδεση

Στις εξαιρέσεις συγκαταλέγονται όλες εκείνες οι περιπτώσεις στις οποίες ένα μέρος των άμεσων ενισχύσεων εξακολουθεί να συνδέεται με συγκεκριμένο είδος παραγωγής.

3.1 Μερική αποσύνδεση

Στα κράτη μέλη δόθηκε η δυνατότητα να επιλέξουν, από το πρώτο έτος εφαρμογής του συστήματος, να κρατήσουν ένα μέρος των υφιστάμενων ενισχύσεων συνδεδεμένο με το συγκεκριμένο είδος παραγωγής. Οι επιλογές / εναλλακτικές λύσεις υπήρξαν περιορισμένες, π.χ.

- **για τον τομέα των σιτηρών**, μέχρι το 25% των ενισχύσεων του συνόλου των σιτηρών ή μέχρι το 40% της συμπληρωματικής ενίσχυσης του σκληρού σίτου,
- **για τον τομέα των αιγοπροβάτων**, μέχρι το 50% των προηγούμενων πριμοδοτήσεων,
- **για τον τομέα του βοείου κρέατος**, μέχρι το 100% της προηγούμενης πριμοδότησης των θηλαζουσών αγελάδων και το 40% της ενίσχυσης σφαγής των αρσενικών βοοειδών ή μέχρι το 100% της ενίσχυσης σφαγής ή μέχρι το 75% της ειδικής πριμοδότησης των αρσενικών βοοειδών
- **για το ελαιόλαδο**, μέχρι το 40% του συνόλου της ενίσχυσης,
- **για τον τομέα του καπνού**, και μάλιστα, μόνο για τις εσοδείες 2006-2009, θα μπορούσαν να εφαρμοστούν διαφορετικά ποσοστά δέσμευσης ανά περιοχή, έως και 60%. Έχει πάντως προβλεφθεί εξαρχής ότι, για τις εσοδείες από 2010 έως και 2012, το 50% των ενισχύσεων αποδεσμεύεται από την παραγωγή και το υπόλοιπο 50% μεταφέρεται στον Β' πυλώνα της ΚΑΠ για την εφαρμογή προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης στις καπνοπαραγωγικές περιοχές,
- **για τους σπόρους σποράς**, όπως και για τις παραγωγικές δραστηριότητες **στα μικρά νησιά του Αιγαίου**, δόθηκε η δυνατότητα ολικής εξαίρεσης των άμεσων ενισχύσεων από την αποσύνδεση.
- **Για τα μεταποιημένα οπωροκηπευτικά**, τέλος, των οποίων η οργάνωση αγοράς πρόσφατα εντάχθηκε στο ίδιο καθεστώς και θα ισχύσει από το 2008

και μετά, δόθηκε η δυνατότητα στα κράτη μέλη να επιλέξουν μερική σύνδεση των υφιστάμενων ενισχύσεων για μια μεταβατική περίοδο και συγκεκριμένα:

- ✓ **Βιομηχανική Τομάτα:** Μέχρι το 50% της υφιστάμενης ενίσχυσης, έως την 31.12.2011.
- ✓ **Δενδρώδεις καλλιέργειες** και **σταφίδες:** Μέχρι 100% των υφιστάμενων ενισχύσεων (έως την 31.12.2010) και μέχρι 75% (έως την 31.12.2012)

Η Ελλάδα δεν έκανε τελικώς παρά ελάχιστη χρήση αυτών των δυνατοτήτων. Μετά από έναν ευρύτατο διάλογο με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και με την σύμφωνη γνώμη της μέγιστης πλειοψηφίας των Ελλήνων παραγωγών, όπως εκφράστηκε μέσα από τους φορείς τους, **η Ελλάδα επέλεξε να εφαρμόσει την πλήρη αποσύνδεση** στο σύνολο των προϊόντων, **με μόνη εξαίρεση τους σπόρους σποράς**, για τους οποίους η χορηγούμενη ενίσχυση παραμένει συνδεδεμένη 100% με την συγκεκριμένη παραγωγή.

[Ειδικά στον τομέα των οπωροκηπευτικών, η Ελλάδα επέλεξε τελικώς να παρακρατηθεί και να δοθεί ως μερική σύνδεση, για μεν την **βιομηχανική τομάτα** το 30% της συνιστώσας του εθνικού ανωτάτου ορίου για μια μεταβατική τριετία (έως την 31.12.2010) για δε τα **μεταποιημένα εσπεριδοειδή** (προς χυμοποίηση) το 60% της συνιστώσας που αντιστοιχεί στο προϊόν για όλη την μεταβατική πενταετία, έως την 31.12.2012.]

Πάντως, στο σημείο αυτό, σημειώνεται ότι:

- **για το βαμβάκι**, το 35% του συνόλου της ενίσχυσης (σε επίπεδο χώρας) παραμένει **υποχρεωτικά** συνδεδεμένο με την παραγωγή. Για την Ελλάδα και για μία μέγιστη συνολική έκταση 3,7 εκατ. στρεμμάτων, το 35% της προηγούμενης ενίσχυσης υπολογίζεται, κατά μέσον όρο, σε 54,6 €/στρέμμα. Στη χώρα μας έχουν επίσης καθοριστεί οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση της δεσμευμένης ενίσχυσης στο βαμβάκι: χρήση εγκεκριμένων ποικιλιών, τουλάχιστον 8.000 φυτά το στρέμμα, η σπορά να γίνει το αργότερο μέχρι 31^η Μαΐου, η φυτεία να διατηρείται στον αγρό μέχρι τουλάχιστον την 15^η Οκτωβρίου, το φυτό να έχει φτάσει τουλάχιστον στο άνοιγμα της κάψας, να τηρούνται τα προγράμματα λίπανσης, άρδευσης, κλπ.
- **για το αγελαδινό γάλα**, θεσπίστηκαν νέες άμεσες ενισχύσεις (ανά τόνο παραγόμενου γάλακτος), ως αντιστάθμιση της μείωσης των θεσμικών τιμών, οι οποίες εισήχθησαν σταδιακά: 8,15 €/τόνο για το 2004, 16,31 €/τόνο για το 2005 και 24,49 €/τόνο για το 2006 και μετά. Στις ενισχύσεις αυτές προστίθενται τα ποσά που χορηγούνται, με εθνικές αποφάσεις, υπό τη μορφή Εθνικού Φακέλου, ως ενισχύσεις συνολικού ύψους 2,31 εκατ. € για το 2004, 4,63 εκατ. € το 2005 και 6,94 εκατ. € από το 2006 και μετά. Οι ενισχύσεις αυτές παρέμειναν συνδεδεμένες με την παραγωγή του αγελαδινού γάλακτος κατά την τριετή μεταβατική περίοδο. Μετά όμως την ολοκλήρωση της εισαγωγής τους το 2007, οι νέες αυτές άμεσες ενισχύσεις αποδεσμεύονται πλήρως από την παραγωγή και ενσωματώνονται υποχρεωτικά στην ΕΑΕ.

Λαμβανομένου υπόψη ότι βασικό μειονέκτημα της πλήρους αποδέσμευσης αποτελεί ο κίνδυνος δραστηκής μείωσης ή/και εγκατάλειψης της παραγωγής και αγροτικών γαιών (όπως αποδείχτηκε στην περίπτωση λ.χ. του καπνού στη χώρα μας, όπου, από το πρώτο έτος εφαρμογής, η συνολική παραγωγή μειώθηκε από 120.000 σε 25.000 χιλιάδες τόνους περίπου), στα πλεονεκτήματα της μερικής σύνδεσης συγκαταλέγεται συνήθως ότι αυτή μπορεί να λειτουργήσει ως κίνητρο συνέχισης της παραγωγικής διαδικασίας και εξασφάλισης της προσφοράς παραδοσιακών πρώτων υλών για τον δευτερογενή τομέα (μεταποίηση / βιομηχανία τροφίμων). Ωστόσο, βασικά μειονεκτήματα της μερικής σύνδεσης θα πρέπει να θεωρηθούν:

- ✓ Η πολύ μεγαλύτερη διοικητική επιβάρυνση στην ορθή εφαρμογή του συστήματος, καθόσον συνεπάγεται την ύπαρξη δύο παράλληλων συστημάτων με πολύ ισχυρό ελεγκτικό μηχανισμό,
- ✓ Ο κίνδυνος μερικής απώλειας κοινοτικών πόρων για το κράτος, εάν τα μεγέθη της τελικής παραγωγής ή/και των εκτάσεων είναι μικρότερα αυτών της ιστορικής περιόδου,
- ✓ Ο περιορισμός των περιθωρίων ευελιξίας / ανταπόκρισης του παραγωγού προς τις απαιτήσεις της αγοράς.

3.2 Ειδικά δικαιώματα κτηνοτρόφων

Προβλέπονται για τους κτηνοτρόφους εκείνους που δεν διαθέτουν ή δεν έχουν δηλώσει κατά την περίοδο αναφοράς καθόλου έκταση (π.χ. βοσκοτόπων) ή η αξία της ΕΑΕ που τους αναλογεί είναι μεγαλύτερη των 5000 € το εκτάριο. Για την ενεργοποίηση (είσπραξη) όμως του «ειδικού δικαιώματος», ο κτηνοτρόφος υποχρεούται να διατηρήσει τουλάχιστον το 50% του κοπαδιού που είχε κατά την ιστορική περίοδο (εκφρασμένου σε ζωϊκές μονάδες).

3.3 Ειδικά καθεστώτα

Ως επιμέρους κίνητρο διατήρησης ή/και προώθησης ορισμένων καλλιεργειών, θεσπίστηκαν περιορισμένες αλλά ειδικής σημασίας δεσμευμένες με την παραγωγή ενισχύσεις, που χορηγούνται δηλαδή επιπλέον της ΕΑΕ, σε συνάρτηση με την ετήσια παραγωγή, ως εξής:

- **Σκληρό σιτάρι:** Ειδική πριμοδότηση ποιότητας, ίση με 40 €/εκτάριο, για μέγιστη έκταση 617.000 εκτάρια και με δυνατότητα καθορισμού υποεκτάσεων.
- **Πρωτεϊνούχα (πίσσα, κουκιά, φούλια, γλυκά λούπινα):** Ενίσχυση ίση με 55,57 €/εκτάριο, για μέγιστη έκταση σε επίπεδο Κοινότητας ίση με 1,4 εκατ. εκτάρια.
- **Ρύζι:** Ειδική ενίσχυση, ύψους 561 €/εκτάριο, για μέγιστη έκταση 20.333 εκτάρια και με δυνατότητα καθορισμού υποεκτάσεων.
- **Ενεργειακές καλλιέργειες:** Νέα ενίσχυση ίση με 45 €/εκτάριο, ως κίνητρο για την παραγωγή πρώτης ύλης βιο-καυσίμων ή ενέργειας από βιομάζα.

- **Καρποί με κέλυφος** (αμύγδαλα, φουντούκια, καρύδια, φιστίκια Αιγίνης, χαρούπια): Νέα ενίσχυση ίση με 120,75 €/εκτάριο, που καθορίζεται βάσει ενός συνολικού ποσού για την Ελλάδα ίσου με 4.962.825 €, και με εκτατικό όριο για τη χώρα μας τα 41.100 εκτάρια.
- **Αποξηραμένες ζωοτροφές**: Ενίσχυση ίση με 33 €/τόνο, η οποία χορηγείται στον αποξηραντή για μέγιστη εθνική ποσότητα 37.500 τόνων.

3.4 Ποιοτικό παρακράτημα

Βάσει του άρθρου 69 του Καν. 1782/2003, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να παρακρατούν έως και 10% του συνολικού ποσού των ενισχύσεων που αντιστοιχεί σε κάθε τομέα προϊόντος (ως συνιστώσα του Εθνικού Ανωτάτου Ορίου), προκειμένου το ποσό αυτό να διατίθεται για τη χορήγηση πρόσθετων ενισχύσεων στον ίδιο τομέα, για συγκεκριμένους τύπους γεωργίας που αποσκοπούν είτε στη βελτίωση της ποιότητας ή/και της εμπορίας των προϊόντων του τομέα είτε στην προστασία ή βελτίωση του περιβάλλοντος.

Επομένως, το λεγόμενο και ποιοτικό παρακράτημα, εξαιρείται στην ουσία από την αποδέσμευση και, εφόσον χορηγείται ως πρόσθετη ενίσχυση στην παραγωγή συγκεκριμένου προϊόντος, λειτουργεί πρακτικά ως ένα ακόμη είδος «δεσμευμένης» ενίσχυσης.

Η Ελλάδα έκανε ευρύτατη χρήση της δυνατότητας αυτής, με στόχο την ενίσχυση των μέτρων υπέρ της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, με ποσοστά παρακρατήματος, 10% από την συνιστώσα των αροτραίων καλλιεργειών (= 47,3 εκατ. €), 10% από τον τομέα βοείου κρέατος (= 8,8 εκατ. €), 5% από τον τομέα των αιγοπροβάτων (= 12,6 εκατ. €), 4% από τον τομέα του ελαιολάδου (= 22,2 εκατ. €), 2% από τον τομέα του καπνού (= 7,5 εκατ. €) και 10% από τον τομέα της ζάχαρης (=2,9 εκατ. € από το 2009 και μετά).

Με Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις έχουν προσδιοριστεί, τόσο οι γενικές αρχές όσο και οι λεπτομέρειες εφαρμογής του ποιοτικού παρακρατήματος κατά προϊόν, προκειμένου να ενισχύονται με πρόσθετη στρεμματική ενίσχυση οι παραγωγοί των εξής προϊόντων:

- **Σκληρό σιτάρι και καλαμπόκι**, υπό την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιούν σπόρους και υβρίδια μη γενετικά τροποποιημένους, και μάλιστα πιστοποιημένο σπόρο σποράς με ελάχιστη ποσότητα ανά εκτάριο (8 κιλά/στρέμμα για το σκληρό σιτάρι και 1,8 κιλά/στρέμμα ή 7.000 υβρίδια ανά στρέμμα για το καλαμπόκι (ΦΕΚ Β1583/16.11.2005)
- **Στον τομέα του βοείου κρέατος**, ενισχύονται οι κάτοχοι βοοτροφικών εκμεταλλεύσεων στις οποίες έχουν γεννηθεί τουλάχιστον 20 μοσχάρια που παράγουν σφάγια ποιοτικής κατηγορίας R3 της κοινοτικής κλίμακας ταξινόμησης SEUROP (ΦΕΚ Β1606/21.11.2005)
- **Στον τομέα αιγοπροβάτων**, ενισχύονται οι κτηνοτρόφοι που εκτρέφουν βελτιωμένες φυλές ζώων και παράγουν και παραδίδουν γάλα με υψηλές ποιοτικές προδιαγραφές (ΦΕΚ Β1613/22.11.2005)

- Στο **ελαόλαδο**, το παρακράτημα διατίθεται στους παραγωγούς βιολογικής ελαιοκαλλιέργειας και καλλιιεργειών ολοκληρωμένης διαχείρισης και βρώσιμης ελιάς ΠΟΠ (ΦΕΚ Β152/09.02.2006)
- Στον **καπνό**, το παρακράτημα καταβάλλεται στους παραγωγούς που καλλιεργούν κάθε ποικιλία καπνού με χρήση πιστοποιημένου σπόρου, μη γενετικά τροποποιημένη και παραδίδουν, μέσω Α.Σ.Ο., καπνόφυλλα στις μεταποιητικές επιχειρήσεις, υπογράφοντας συμβόλαια αγοραπωλησίας καπνού σε επίπεδο, τουλάχιστον, νομού (ΦΕΚ Β1333/14.09.2006)
- Στα **ζαχαρότευτλα**, δικαιούχοι είναι οι παραγωγοί ζαχαροτεύτλων που υπογράφουν συμβόλαια καλλιέργειας και παράδοσης του προϊόντος στη ζαχαροβιομηχανία μέχρι την 1^η Μαΐου, χρησιμοποιούν πιστοποιημένο σπόρο σποράς, μη γενετικά τροποποιημένους και εντάσσονται σε συγκεκριμένα προγράμματα που εφαρμόζονται από την Ε.Β.Ζ.

4. Πολλαπλή Συμμόρφωση (cross compliance)

Πρωταρχικός σκοπός της Πολλαπλής Συμμόρφωσης είναι η βελτίωση της αιφορικότητας της γεωργίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο και η συμμόρφωση της νέας ΚΑΠ με τις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας και των καταναλωτών.

Για την χορήγηση στο **ακέραιο** της ΕΑΕ αλλά και των υπόλοιπων άμεσων ενισχύσεων, ο δικαιούχος αγρότης **υποχρεούται** αφενός, να τηρεί συγκεκριμένα κανονιστικά πρότυπα, σε ότι αφορά το περιβάλλον, την ασφάλεια τροφίμων, την φυτοπροστασία, καθώς και την υγεία και καλή διαβίωση των ζώων κι αφετέρου, να εξασφαλίζει ότι το σύνολο της γεωργικής έκτασης, επί της οποίας «ακουμπούν» τα ατομικά δικαιώματα πληρωμής των ενισχύσεων, υπόκειται σε καλή διαχείριση ή αλλιώς, διατηρείται σε «καλές γεωργικές και περιβαλλοντικές συνθήκες».

Τα **κανονιστικά πρότυπα** περιλαμβάνονται σε 18 (από τις 38 που είχαν προταθεί αρχικά) κοινοτικές Οδηγίες και Κανονισμούς που ίσχυαν μεν και στο παρελθόν, αλλά στο εξής, η τυχόν μη συμμόρφωση του γεωργού με τις υποχρεώσεις που τον αφορούν, θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των άμεσων ενισχύσεων, μείωση ανάλογη με την σοβαρότητα του παραπτώματος. Οι συγκεκριμένες αυτές υποχρεώσεις, που περιέχονται στο Παράρτημα ΙΙΙ του βασικού Κανονισμού 1782/2003, εισήχθησαν σταδιακά στο σύστημα από 1.1.2005 και ολοκληρώθηκαν το 2007. Εστιάζονται δε:

- Στην προστασία των εδαφών και των υπόγειων υδάτων από την υπερβολική χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων,
- Στην προστασία των οικοσυστημάτων και των περιοχών Natura 2000,
- Στην αποφυγή της νιτρορύπανσης γεωργικής προέλευσης,
- Στην ορθή εφαρμογή της ιλύος από εγκαταστάσεις καθαρισμού λυμάτων,
- Στην πιστή τήρηση των κανόνων για την αναγνώριση, καταγραφή και σήμανση των ζώων και των προϊόντων τους,
- Στην υποχρέωση άμεσης κοινοποίησης των ασθενειών των ζώων αν και όποτε εκδηλωθούν σε ένα κοπάδι,

- Στην διατήρηση καλών συνθηκών διαβίωσης των ζώων σύμφωνα με τα κοινοτικά κανονιστικά πρότυπα.

Η **καλή διαχείριση των γαιών** εξαρτάται από τα ιδιαίτερα κλιματολογικά και εδαφολογικά χαρακτηριστικά της κάθε χώρας. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη 17 πρότυπα διαχείρισης των γαιών (περιέχονται στο Παράρτημα IV του Κανονισμού 1782/2003), κάθε κράτος μέλος υποχρεούται να θεσπίσει ένα πλαίσιο κανόνων που αναφέρεται σε συγκεκριμένες **ελάχιστες** «καλές γεωργικές και περιβαλλοντικές συνθήκες», οι οποίες αποσκοπούν κυρίως, στην προστασία του εδάφους, στη διατήρηση της δομής του και της οργανικής ουσίας του. Οι κανόνες αυτοί αφορούν στο σύνολο της εκμετάλλευσης και ισχύουν **τόσο για τις χρησιμοποιούμενες όσο και τις μη χρησιμοποιούμενες** γεωργικές γαίες και βοσκοτόπους.

Στη Ελλάδα, με μία σειρά Κοινών Υπουργικών Αποφάσεων (αρχής γενομένης με την ΚΥΑ 324032/24.12.2004 – ΦΕΚ Β1921/24.12.2004), θεσπίστηκαν οι κανόνες και οι αρμόδιοι διοικητικοί και ελεγκτικοί μηχανισμοί που ήσαν αναγκαίοι για την προστασία του εδάφους από τη διάβρωση, τη διατήρηση της οργανικής του ύλης και της δομής του και την εξασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου συντήρησης ώστε να αποφευχθεί η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για τους παραγωγούς είναι, για παράδειγμα, οι παρακάτω απαιτήσεις:

- Φυτική κάλυψη των αγροτεμαχίων υπό κλίση, την περίοδο των βροχοπτώσεων.
- Διαχείριση καλαμιάς (ενσωμάτωση στο έδαφος ή βόσκηση) μετά τη συγκομιδή, απαγόρευση της καύσης, εκτός περιπτώσεων ειδικής άδειας.
- Διαχείριση βοσκοτόπων, με την εφαρμογή ελάχιστης και μέγιστης πυκνότητας βόσκησης, από 0,2 Μονάδες Μεγάλων Ζώων ανά εκτάριο μέχρι 3 Μονάδες.
- Απαγόρευση άροσης βοσκοτόπων.
- Η άροση σε επικλινή εδάφη πρέπει να γίνεται κατά τις ισοϋψείς ή διαγώνια.
- Αμειψισπορά στο 20% της έκτασης των εκμεταλλεύσεων που βρίσκονται σε φτωχά εδάφη, με συμπληρωματική καλλιέργεια ψυχανθών και ενσωμάτωσή τους στο έδαφος όπου επιβάλλεται για τον εμπλουτισμό του.
- Διατήρηση της βλάστησης κοντά σε υδάτινους αποδέκτες, υποχρέωση καθαρισμού των αρδευτικών και στραγγιστικών καναλιών από την βλάστηση που αναπτύσσεται στο εσωτερικό τους, χωρίς χημικά μέσα.
- Συγκέντρωση των απορριμάτων σε συγκεκριμένο χώρο της εκμετάλλευσης και μέριμνα για την αποκομιδή τους.

Η Πολλαπλή Συμμόρφωση περιλαμβάνει το σύνολο των παραπάνω υποχρεώσεων. Ελλιπής τήρηση από τον γεωργό μίας ή περισσότερων υποχρεώσεων, συνεπάγεται περικοπές των ενισχύσεων. Το 25% των περικοπών παραμένει στο ίδιο το κράτος μέλος και το υπόλοιπο επιστρέφει στον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Βάσει των ελέγχων που διεξάγονται, τα αποτελέσματα αξιολογούνται κατά υποχρέωση, ανάλογα με τη σοβαρότητα, την έκταση και την μονιμότητα ή όχι του παραπτώματος. Τα αποτελέσματα συνδέονται με το ΟΣΔΕ και επιβάλλονται κυρώσεις ανάλογα με τα ευρήματα των ελέγχων, ως ποσοστό μείωσης του συνόλου των ενισχύσεων.

Στη χώρα μας, οι κυρώσεις κυμαίνονται από 1% έως 3% κατά τομέα υποχρεώσεων και εφόσον υπάρχουν παραβάσεις σε περισσότερους τομείς, αθροίζονται και το ποσοστό μπορεί να ανέλθει έως 5%. Στην περίπτωση επανάληψης της παράβασης, τα ποσοστά αυτά τριπλασιάζονται. Όταν δε υπάρχει πρόθεση παράβασης, το ποσοστό περικοπής κατά τομέα υποχρεώσεων ανέρχεται στο 20% των ενισχύσεων. Σε ακραίες περιπτώσεις, η κύρωση μπορεί να φτάσει και το 100% των ενισχύσεων.

5. Σύστημα Γεωργικών Συμβουλών

Με σκοπό την υποβοήθηση των εκμεταλλεύσεων να προσαρμοστούν κυρίως στις νέες απαιτήσεις της πολλαπλής συμμόρφωσης, αλλά ενδεχομένως και στην αντιμετώπιση ευρύτερων πτυχών, όπως ανάπτυξης δραστηριοτήτων, επενδύσεων, καινοτομιών, λογιστικού εκσυγχρονισμού κλπ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να συστήσουν ένα Σύστημα Γεωργικών Συμβουλών προς τους αγρότες, το αργότερο μέχρι 1.1.2007.

Η συμμετοχή των αγροτών στο σύστημα είναι προαιρετική. Οι ίδιοι αναλαμβάνουν το κόστος παροχής συμβουλών από τους φορείς υλοποίησης, για το οποίο επιδοτούνται για μια 5ετία, μέχρι και 80% του κόστους αυτού, εντασσόμενοι σε ένα νέο μέτρο αγροτικής ανάπτυξης (του Β΄ πυλώνα της ΚΑΠ), το οποίο τίθεται σε εφαρμογή από το 2007 και μετά.

Για την ένταξη αγροτών στο μέτρο, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να δώσουν προτεραιότητα στους αγρότες που εισπράττουν πάνω από 15.000 € σε άμεσες ενισχύσεις.

Η θεσμική εισαγωγή του συστήματος στη χώρα μας έχει σχεδόν οριστικοποιηθεί. Διέπεται από την ΚΥΑ 303894/11.08.2006 (ΦΕΚ Β1375/14.09.2006), στην οποία, μετά από αναγκαίες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις, προβλέπεται ότι το σύστημα εποπτεύεται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, ενώ οι φορείς υλοποίησης είναι ατομικοί ή συλλογικοί φορείς του ιδιωτικού και συνεταιριστικού τομέα. Η πιστοποίηση των Γεωτεχνικών ως ιδιωτών Συμβούλων, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων, ανατίθεται σε φορέα εποπτευόμενο από το ίδιο το Υπουργείο.

6. Διαφοροποίηση

Λαμβανομένου υπόψη ότι οι διαθέσιμοι πόροι του κοινοτικού Γεωργικού Ταμείου είναι δεδομένοι (βλέπε παρακάτω), η μεταρρύθμιση προβλέπει μια διαδικασία ενίσχυσης του Β΄ πυλώνα της ΚΑΠ (Αγροτική Ανάπτυξη), με μεταφορά πόρων από τον Α΄ πυλώνα. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται «διαφοροποίηση».

Στο πλαίσιο αυτό, από το σύνολο της ΕΑΕ και των λοιπών άμεσων ενισχύσεων που αντιστοιχεί σε κάθε αγρότη, παρακρατείται ένα μικρό ποσοστό, από 3% το 2005, σε 4% το 2006 και 5% το 2007 και εφεξής. Σημειώνεται ότι η αρχική πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (η οποία όμως δεν έγινε δεκτή από τα κράτη μέλη το 2003), ήταν το ποσοστό αυτό να ανέλθει σταδιακά έως και 19% των άμεσων ενισχύσεων.

Για το ποσό των παρακρατήσεων που αντιστοιχεί μέχρι 5.000 € κατά δικαιούχο, οι παρακρατήσεις επιστρέφονται. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, στη χώρα μας, το μέγιστο ποσοστό (μέχρι και 85%) των αγροτικών μας εκμεταλλεύσεων, εντάσσεται σε αυτή την κατηγορία.

Το 80% των εξοικονομούμενων πόρων επιστρέφει στο ίδιο κράτος μέλος, ενώ το υπόλοιπο 20% ανακατανέμεται μεταξύ των κρατών μελών βάσει κριτηρίων συνοχής (δείκτες γεωργικής έκτασης, γεωργικής απασχόλησης και κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε αγοραστική δύναμη). Λόγω ακριβώς αυτών των κριτηρίων, η Ελλάδα ευνοείται από αυτή την ανακατανομή, επιστρέφονται δηλαδή ποσά πολύ μεγαλύτερα από αυτά που τελικώς παρακρατήθηκαν.

Οι εξοικονομούμενοι πόροι διατίθενται για την χρηματοδότηση πρόσθετων μέτρων αγροτικής ανάπτυξης:

- Νέα κίνητρα (σε μεμονωμένους παραγωγούς ή Οργανώσεις Παραγωγών) για βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, όπως πιστοποίηση ποιότητας, δραστηριότητες προώθησης κλπ.
- Παροχή στήριξης στους αγρότες για την τήρηση των προτύπων πολλαπλής συμμόρφωσης και τη χρήση της υπηρεσίας παροχής συμβουλών, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.
- Νέα μέτρα για την καλή διαβίωση των ζώων, με την ένταξή τους στο αγρο-περιβαλλοντικό πακέτο ή/και πρόβλεψη νέων προμηθειών για δεσμεύσεις που υπερβαίνουν τις υφιστάμενες νομικές υποχρεώσεις.

Σημειώνεται πάντως ότι, για την όλη ρύθμιση της διαφοροποίησης, οι κανονισμοί προβλέπουν ρήτρα επανεξέτασης των ποσοστών μείωσης των ενισχύσεων, σε περίπτωση που, στην πορεία εφαρμογής της ΚΑΠ, απαιτηθούν πρόσθετοι πόροι για την χρηματοδότηση μελλοντικών μεταρρυθμίσεων.

III. Γεωργικές Διαπραγματεύσεις στον ΠΟΕ : Οι τελευταίες εξελίξεις και η σημασία τους για την Ελλάδα

Μία από τις σημαντικότερες αιτίες που οδήγησαν στη ανάγκη ριζικής μεταρρύθμισης της ΚΑΠ τον Ιούνιο του 2003 στην συγκεκριμένη κατεύθυνση της αποδέσμευσης των ενισχύσεων, ήταν και οι προοπτικές των πολυμερών διαπραγματεύσεων που είχαν αρχίσει (από το 2001) να διεξάγονται στο πλαίσιο του νέου Γύρου Doha του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Μεταξύ άλλων, αντικείμενο των διαπραγματεύσεων αυτών ήταν μία νέα Γεωργική Συμφωνία που θα διαδεχόταν την προηγούμενη του Γύρου Ουρουγουάης, στην κατεύθυνση της περαιτέρω φιλελευθεροποίησης του διεθνούς εμπορίου των γεωργικών προϊόντων.

Πράγματι, η Γεωργική Συμφωνία που είχε επιτευχθεί το 1994 στο πλαίσιο του προηγούμενου Γύρου Ουρουγουάης, με 6ετη ορίζοντα ισχύος την περίοδο 1995-2000, προέβλεπε την συνέχιση των διεθνών διαπραγματεύσεων με κύριο στόχο τις περαιτέρω δεσμεύσεις για σημαντική μείωση στα επίπεδα στήριξης και προστασίας του γεωργικού τομέα.

Υπενθυμίζεται ότι με τη Συμφωνία του Γύρου Ουρουγουάης, οι γεωργικές πολιτικές και οι επιδοτήσεις τέθηκαν υπό διεθνείς κανόνες και πειθαρχίες του ΠΟΕ και είχαν αναληφθεί συγκεκριμένες δεσμεύσεις μείωσης σε τρία επίπεδα:

- **Πρόσβαση στην αγορά** (Δασμοποίηση των μη δασμολογικών μέτρων και μείωση δασμών κατά 36%).
- **Εσωτερική Στήριξη** (Μείωση των επιδοτήσεων που συνιστούν το «Συνολικό Μέτρο Στήριξης» κατά 20%).
- **Ανταγωνισμός εξαγωγών** (Μείωση των επιδοτούμενων εξαγωγών κατά 21% σε όγκο και κατά 36% σε αξία επιδοτήσεων ανά κατηγορία προϊόντων).

Μάλιστα, για τον καλύτερο και δικαιότερο έλεγχο των μέτρων στήριξης που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τις ροές του διεθνούς εμπορίου, οι κάθε είδους επιδοτήσεις υπέρ των γεωργικών προϊόντων και του γεωργικού τομέα συνολικά, κατατάχθηκαν **σε τρεις κατηγορίες**:

- i. Σε αυτές που θεωρούνται κατεξοχήν στρεβλωτικές για την παραγωγή και το εμπόριο και πρέπει να ελαχιστοποιηθούν μέχρι την σταδιακή εξάλειψή τους (π.χ. επιδοτήσεις τιμών, παρέμβασης, παραγωγής και λοιπά παρόμοια μέτρα που περιλαμβάνονται στο λεγόμενο **«κεχριμπαρένιο κουτί»**),
- ii. Σε αυτές που επιτρέπονται υπό ορισμένους όμως όρους και μέχρι ορισμένου ορίου (όπως οι κατά προϊόν άμεσες ενισχύσεις και οι ελλειμματικές πληρωμές, που περιλαμβάνονται στο **«γαλάζιο κουτί»**),
- iii. Σε αυτές που θεωρούνται ουδέτερες ή/και επηρεάζουν ελάχιστα το διεθνές εμπόριο (όπως οι αποδεσμευμένες ενισχύσεις, τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης, οι ενισχύσεις προστασίας του περιβάλλοντος και άλλα παρόμοια μέτρα που περιλαμβάνονται στο **«πράσινο κουτί»**).

Με την έναρξη του Γύρου Doha, οι γεωργικές διαπραγματεύσεις αποτέλεσαν, για μία ακόμη φορά, τον σημαντικότερο διαπραγματευτικό φάκελο του Γύρου, με διακηρυγμένους στόχους:

- Ουσιαστικές και σημαντικές βελτιώσεις στο επίπεδο πρόσβασης στις αγορές,
- Μείωση μέχρι εξαλείψεως όλων των μορφών εξαγωγικών επιδοτήσεων,
- Σημαντικές μειώσεις στα μέτρα εγχώριας στήριξης που στρεβλώνουν το διεθνές εμπόριο («κεχριμπαρένιου» και «γαλάζιου» κουτιού).

Οι μέχρι τώρα διαπραγματεύσεις υπήρξαν εξαιρετικά δύσκολες, εξαιτίας κυρίως του γεγονότος ότι, για μία ακόμη φορά, η ΚΑΠ βρέθηκε στο στόχαστρο τόσο των αναπτυγμένων χωρών (ΗΠΑ, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Καναδάς), όσο και αναπτυσσόμενων χωρών με δυναμικό και άκρως ανταγωνιστικό γεωργικό τομέα (Βραζιλία, Αργεντινή, Χιλή, Κίνα, Ινδία, κλπ), καθώς ακόμη και λιγότερο αναπτυγμένων χωρών της Αφρικής. Η κύρια «κατηγορία» που αντιμετώπισε η Ένωση ήταν ότι, τόσο τα συγκεκριμένα μέτρα στήριξης και προστασίας που προβλέπει η ΚΑΠ όσο και η συνολική δημοσιονομική κάλυψη που παρέχει μέσω αυτής στους κοινοτικούς αγρότες, δημιουργούν άνισους όρους ανταγωνισμού στις διεθνείς αγορές, ενώ οδηγούν στη δημιουργία τεχνητών πλεονασμάτων τα οποία, αφενός αμφισβητούν μερίδια αγοράς (που άλλοτε ανήκαν σε άλλες πιο ανταγωνιστικές χώρες παραγωγής γεωργικών προϊόντων) κι αφετέρου συμπιέζουν τις διεθνείς τιμές προς τα κάτω, συμβάλλοντας έτσι στη διαιώνιση της παγκόσμιας φτώχειας.

Μετά από αλληπάλληλες αποτυχίες στις προσπάθειες που καταβλήθηκαν για να βρεθεί μιά κοινή συνισταμένη στις αντιτιθέμενες θέσεις των βασικών διαπραγματευτών, το αρχικό χρονοδιάγραμμα που προέβλεπε, η τελική συμφωνία να έχει επιτευχθεί μέχρι το τέλος του 2004, δεν στάθηκε δυνατό να τηρηθεί. Οι συνεχείς μεταθέσεις του χρονοδιαγράμματος οφείλονταν κυρίως στην αδυναμία να συμφωνηθούν οι λεγόμενες «διαπραγματευτικές λεπτομέρειες» (modalities), για τον προσδιορισμό, δηλαδή, των ευρύτερων παραμέτρων, εντός των οποίων θα πρέπει να μειωθούν η εγχώρια στήριξη και οι εξαγωγικές επιδοτήσεις και να αυξηθεί η πρόσβαση στην αγορά.

Ωστόσο, μιά καταρχήν «συμφωνία-πλαίσιο» του ΠΟΕ επιτεύχθηκε τον Ιούλιο 2004, έστω και χωρίς λεπτομέρειες, στο πλαίσιο της οποίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέθεσε την τελευταία προσφορά της τον Οκτώβριο του 2005. Πολλά κράτη μέλη, μεταξύ των οποίων και η χώρα μας, επεσήμαναν ότι, με την προσφορά αυτή, εξαντλούνται τα περιθώρια της Ένωσης για παραχωρήσεις προς τους εμπορικούς εταίρους, ενώ άσκησαν κριτική στην Επιτροπή, θεωρώντας ότι η προσφορά κινείται πλέον (αν δεν το ξεπερνά) στο μεταίχμιο της διαπραγματευτικής εντολής που είχε από το Συμβούλιο. Σε κάθε περίπτωση, τα κυριότερα στοιχεία της τελευταίας αυτής κοινοτικής προσφοράς συνίστανται στα εξής:

▪ **Πρόσβαση στην Αγορά:**

- Η Ε.Ε. είναι διατεθειμένη να δεχτεί κλιμακωτές μειώσεις των δασμών, αναλόγως του ύψους τους και μάλιστα, από 35% (για δασμούς που σήμερα κυμαίνονται από 0-30%), 45% (για δασμούς που κυμαίνονται από 30-60%), 50% (για δασμούς από 60-90%) και μέχρι 60% (για δασμούς πάνω από 90%). Δέχεται επίσης ως κατώφλι δασμών το 100%.
- Η Ε.Ε. διεκδικεί να καθορίσει ως «ευαίσθητα» έναν αριθμό προϊόντων που θα φτάνει ως το 8% του συνολικού αριθμού των δασμολογικών γραμμών και επιδιώκει για αυτά, τη διατήρηση της «Ειδικής Ρήτρας Ασφάλειας».
- Για την Ε.Ε., το μείζον θέμα των γεωγραφικών ενδείξεων, ως μέσου προστασίας της εγχώριας παραγωγής, θα πρέπει να αποτελέσει μέρος των δεσμεύσεων πρόσβασης για όλα τα συμβαλλόμενα μέρη.

▪ **Εσωτερική Στήριξη:**

Για τα διάφορα μέτρα εσωτερικής στήριξης που εντάσσονται στα τρία διαφορετικά «κουτιά» κατάταξης του ΠΟΕ, η Ε.Ε. μπορεί να δεχτεί και προτείνει:

- Πορτοκαλί κουτί: κλιμακωτές μειώσεις μέχρι 70% για τις χώρες με το υψηλότερο επίπεδο στήριξης (δηλαδή, Ε.Ε. και Ιαπωνία), μέχρι 60% για χώρες με υψηλό επίπεδο στήριξης (δηλαδή, ΗΠΑ) και μέχρι 50% για όλες τις υπόλοιπες χώρες.
- Γαλάζιο κουτί: κατώφλι συνολικής στήριξης, ως το 5% της εγχώριας παραγωγής.
- Πράσινο κουτί: Η Ε.Ε. επιθυμεί την επανεξέταση των μέτρων που εντάσσονται σ' αυτή την κατηγορία και το ξεκαθάρισμα των κριτηρίων ένταξής τους.

▪ **Ανταγωνισμός Εξαγωγών:**

- Η Ε.Ε. δεσμεύεται να εξαλείψει τις παρεχόμενες μέσω της ΚΑΠ εξαγωγικές ενισχύσεις εντός τακτού χρονικού διαστήματος (μέχρι το 2013), αλλά υπό τις

προϋποθέσεις της «συμφωνίας-πλαisiού», δηλαδή, ότι και άλλα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος θα υποβληθούν σε ανάλογες δεσμεύσεις.

Έκτοτε, όμως, και παρά τις εντατικές προσπάθειες που καταβλήθηκαν το επόμενο διάστημα για προσέγγιση των θέσεων, τον Ιούλιο του 2006 διαπιστώθηκε ότι οι διαφορές στις θέσεις των βασικών διαπραγματευτών ήσαν και παρέμεναν μεγάλες, χωρίς προοπτική αλλαγής ή οπισθοχωρήσεων.

Λαμβανομένων υπόψη σημαντικών πολιτικών εξελίξεων, όπως:

- Οι αμερικανικές εκλογές το Νοέμβριο του 2008,
- Η επανεξέταση των δημοσιονομικών προοπτικών της Ε.Ε. επίσης το 2008,
- Η λήξη της θητείας της σημερινής Ευρωπαϊκής Επιτροπής και η εκλογή νέας το Νοέμβριο 2009.

είναι βέβαιο ότι οποιαδήποτε τελική συμφωνία δεν θα μπορεί να επιτευχθεί παρά μόνο μετά την οριστικοποίηση του πολιτικού σκηνικού που θα προσδιοριστεί από τις παραπάνω εξελίξεις και μόνο υπό τη μορφή πακέτου, ώστε να δοθεί η δυνατότητα αντισταθμισμάτων, με αιχμή τα γεωργικά θέματα.

Στο μεταξύ, εξακολουθεί να αναζητείται «ευελιξία» για συμβιβασμό των αντιτιθέμενων προσφορών από τους κύριους διαπραγματευτές και ασκούνται πιέσεις προς:

- **Ε.Ε.:** Για μείωση εισαγωγικών δασμών. Ζητείται υψηλότερη προσφορά στο επίπεδο πρόσβασης στην αγορά, στη βάση της «ελβετικής φόρμουλας». Όμως, είναι σαφές ότι αυτή είναι απαίτηση των μεγαλο-εξαγωγέων (ΗΠΑ, Βραζιλία, Αυστραλία, κλπ) και όχι των λιγότερο αναπτυσσόμενων χωρών που ούτως ή άλλως έχουν ελεύθερη πρόσβαση στην κοινοτική αγορά.
- **ΗΠΑ:** Για μείωση εσωτερικών επιδοτήσεων. Απαιτούνται υψηλότερες μειώσεις στην εσωτερική στήριξη (για τα μέτρα στο πορτοκαλί και στο γαλάζιο κουτί).
- **Ομάδα των «20» (κυρίως Βραζιλία, Ινδία):** Άνοιγμα των αγορών τους σε μη γεωργικά προϊόντα (NAMA) με υποβολή γενναιότερης προσφοράς.

Είναι προφανές ότι, σε επίπεδο ΠΟΕ, το σκηνικό, βάσει του οποίου προσδιορίζονται εφεξής οι διεθνείς κανόνες που διέπουν τις γεωργικές πολιτικές, έχει αλλάξει σημαντικά σε σχέση με αυτό που υπήρχε μέχρι και τον προηγούμενο Γύρο Ουρουγουάης. Μέχρι τότε, αρκούσε μιά καταρχήν συμφωνία στο τελικό στάδιο των διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο εμπορικών υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και ΕΕ, προκειμένου να δοθεί το έναυσμα για μια συνολική συμφωνία όλων των συμβαλλόμενων μερών. Αυτή ήταν η περίπτωση, για παράδειγμα, του Γύρου Ουρουγουάης, όπου η λεγόμενη «συμφωνία Blaire House» μεταξύ των δύο μερών που επιτεύχθηκε με αμοιβαίες υποχωρήσεις το 1992, επέτρεψε να βρεθεί φόρμουλα για την τελική Γεωργική Συμφωνία στο Marrakech το 1993.

Στην παρούσα φάση, όμως, η τυχόν διμερής «συνεννόηση» μεταξύ ΗΠΑ-ΕΕ, όχι μόνο δεν αρκεί αλλά δημιουργεί και πολλαπλές αντιδράσεις μεταξύ των υπόλοιπων συμβαλλόμενων. Αφενός ο κύκλος των συμμετεχόντων στις διαπραγματεύσεις έχει σημαντικά διευρυνθεί με νέα, και μάλιστα δυναμικά, εμπορικά μέλη (με προεξάρζουσα την ένταξη της Κίνας) κι αφετέρου, η ομαδοποίηση των κρατών με βάση τις κοινές τους επιδιώξεις έχει επίσης διαφοροποιηθεί, (G-4, G-10, G-20 κλπ). Έχει γίνει δε σαφές ότι, στον παρόντα Γύρο Doha, επονομαζόμενο και ως «Γύρος της Χιλιετίας για την Ανάπτυξη», οι αναπτυσσόμενες χώρες παίζουν πλέον ουσιαστικό ρόλο. Για τούτο και θεωρείται ότι, αν δεν συμφωνήσουν τουλάχιστον οι

τέσσερις δυνάμεις (ΕΕ, ΗΠΑ, Ινδία Βραζιλία) στο πλαίσιο του G-4, δεν θα μπορέσει να υπάρξει τελική συμφωνία.

4. Ο «έλεγχος υγείας» (health check) της ΚΑΠ και μελλοντικές εξελίξεις

Μέρος της τελικής συμφωνίας του 2003 για την τελευταία μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, ήταν και η υποχρέωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να υποβάλει έκθεση, στο ενδιάμεσο 2008, βάσει της οποίας να εξεταστεί κατά πόσον διάφορες πτυχές του συστήματος της Ενιαίας Αποδεδειγμένης Ενίσχυσης (ΕΑΕ) λειτουργούν ομαλά (στο πλαίσιο μάλιστα των δεδομένων δημοσιονομικών προοπτικών, όπως έχουν αποφασιστεί από τα Συμβούλια Κορυφής) ή χρειάζονται να προβλεφθούν διορθωτικές αλλαγές στην πορεία μέχρι το 2013.

Για όλη αυτή τη διαδικασία επιλέχτηκε ο όρος «έλεγχος υγείας» του συστήματος, και όχι «ενδιάμεση αναθεώρηση», όπως είχε γίνει στο παρελθόν, για να αποφευχθούν διάφοροι συνειρμοί σε σχέση με ό,τι έχει προηγηθεί της νέας ΚΑΠ.

Έχει γίνει, πάντως, εξαρχής σαφές ότι ο «έλεγχος υγείας» δεν πρόκειται να ασχοληθεί με θέματα δημοσιονομικού χαρακτήρα, όπως π.χ. ο προϋπολογισμός των Γεωργικών Ταμείων, ο οποίος ασφαλώς θα βρεθεί στην καρδιά των συζητήσεων για την αναθεώρηση του συνολικού συστήματος δαπανών και πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού. Είναι όμως εξίσου σαφές ότι ο «έλεγχος υγείας» θα αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο για την μελλοντική χρηματοδότηση και γενικά τον προσανατολισμό της ΚΑΠ μετά το 2013, στο πλαίσιο των μελλοντικών Δημοσιονομικών Προοπτικών που προσδιορίζονται για το διάστημα 2013-2020.

[Πράγματι, η σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής παρουσιάστηκε τελικώς τον **Νοέμβριο του 2007**, προκειμένου να συζητηθεί διεξοδικά στο Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας/Αλιείας. Με βάση τα αποτελέσματα των σχετικών διαβουλεύσεων και λαμβάνοντας υπόψη ότι, μετά και την αναθεώρηση του αμπελο-οινικού τομέα, το **σύνολο των γεωργικών προϊόντων** θα έχει πλέον ενσωματωθεί στο σύστημα της ΕΑΕ, η Επιτροπή προτίθεται να υποβάλει σχετικές τροποποιητικές προτάσεις εντός του α' εξαμήνου του 2008, ώστε να ακολουθήσουν διαπραγματεύσεις και να ληφθούν τελικές αποφάσεις μέχρι το τέλος του έτους, επί γαλλικής Προεδρίας].

Η έκθεση κινείται σε τρεις βασικούς άξονες:

- Με ποιο τρόπο η ΕΑΕ (Ενιαία Αποδεδειγμένη Ενίσχυση) θα γίνει περισσότερο αποτελεσματική, αποδοτική και απλή.
- Πώς θα βελτιωθεί ο προσανατολισμός των αγροτικών προϊόντων στην αγορά, λαμβανομένης υπόψη της παγκοσμιοποίησης.
- Πώς θα αντιμετωπιστούν οι νέες μεγάλες προκλήσεις που προκύπτουν από τις κλιματικές αλλαγές (ασφάλιση από φυσικές καταστροφές, κλπ) μέχρι τα βιοκαύσιμα και τη διαχείριση των υδατικών πόρων.

Στη βάση των τριών αυτών αξόνων, η Επιτροπή θέτει υπό ευρεία (διερευνητική καταρχήν) διαβούλευση μιά σειρά θεμάτων, εκ των οποίων ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την Ελλάδα φαίνονται να είναι, κατά σειρά σπουδαιότητας, οι εξής:

4.1 Διαφοροποίηση (modulation)

Κατά την Επιτροπή, η χρηματοδότηση των αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων θα πρέπει να προέλθει από τον β' πυλώνα της ΚΑΠ, στο πλαίσιο της πολιτικής για την Αγροτική Ανάπτυξη. Λόγω όμως της ανεπάρκειας των πόρων του Β' πυλώνα, η Commission ευνοεί την υποχρεωτική μεταφορά πόρων από τον Α' στο Β' πυλώνα, με αύξηση του σημερινού ποσοστού της υποχρεωτικής διαφοροποίησης, **από 5% σε 13% το 2013** (αυξάνοντας δηλαδή το ποσοστό της υποχρεωτικής διαφοροποίησης κατά 2% ετησίως από 2010 και μετά).

Έστω και αν η ατέλεια των 5000 € ανά εκμετάλλευση, βάσει της οποίας η μεγάλη πλειοψηφία των Ελλήνων παραγωγών δεν θίγεται άμεσα από την διαφοροποίηση, οι επιπτώσεις στο ετήσιο γεωργικό εισόδημα αλλά και στα δημοσιονομικά δεδομένα της χώρας δεν θα είναι ευκαταφρόνητες. Παρά την ανάγκη εξεύρεσης πόρων για την περαιτέρω ενίσχυση του β' πυλώνα, θα πρέπει να εκτιμηθεί ότι:

- Οι δύο πυλώνες της ΚΑΠ είναι συμπληρωματικοί και όχι ανταγωνιστικοί μεταξύ τους, και κατά συνέπεια, δεν μπορεί ο ένας να αναπτύσσεται σε βάρος του άλλου.
- Η σημερινή ανεπάρκεια πόρων στον β' πυλώνα οφείλεται αποκλειστικά στους χειρισμούς που προηγήθηκαν των αποφάσεων κορυφής για τις δημοσιονομικές προοπτικές που τελούν σε ισχύ μέχρι και το 2013. Κατά συνέπεια, η περαιτέρω ενίσχυση του β' πυλώνα, εφόσον κρίνεται πράγματι αναγκαία, θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο των επόμενων δημοσιονομικών προοπτικών μετά το 2013, ώστε να προβλεφθεί γενναία χρηματοδότηση, πέραν και εκτός του α' πυλώνα.
- Πέραν της ισχύουσας παρακράτησης του 5% των άμεσων ενισχύσεων υπέρ του β' πυλώνα, η Ελλάδα έχει ήδη συμβάλλει δυσανάλογα και μάλιστα σε βάρος του γεωργικού εισοδήματος, με μεταφορά επιπλέον πόρων από τον α' στον β' πυλώνα (50% των ενισχύσεων καπνού από το 2010, 18 εκατ. € από το βαμβάκι από το 2006 και μετά).

4.2 Θέσπιση ανώτατου και κατώτατου κατωφλίου (capping) στις άμεσες ενισχύσεις ανά εκμετάλλευση

Είναι πολύ πιθανόν ότι η πρόταση αύξησης της υποχρεωτικής διαφοροποίησης θα συνδυαστεί με πρόταση θέσπισης ανώτατου κατωφλίου στο σύνολο των ενισχύσεων που καταβάλλονται σε μεγάλες εκμεταλλεύσεις. Άλλωστε, η Επιτροπή έχει εκδηλώσει επανειλημμένα την θετική της άποψη σε μια τέτοια προσέγγιση.

Προφανώς, για τα συμφέροντα της Ελλάδας, μιά τέτοια εξέλιξη θα ήταν οπωσδήποτε θετική, εάν μάλιστα το μέτρο αυτό προκρινόταν ως το μόνο μέσον που θα μπορούσε να οδηγήσει σε σοβαρή ενίσχυση του β' πυλώνα. Είναι όμως βέβαιο ότι μια τέτοια πρόταση θα είχε τη σθεναρή αντίδραση κυρίως της Γερμανίας και της Βρετανίας, αλλά και μιάς σειράς νέων κρατών μελών με μεγάλες εκμεταλλεύσεις, οι οποίες θα θίγονταν σοβαρά από μιά τέτοια ρύθμιση.

Για το λόγο αυτό και για να παρακαμφθούν κατά το δυνατό οι αναμενόμενες αντιδράσεις, η Επιτροπή εμφανίζεται να προκρίνει, αφενός την κλιμάκωση των περικοπών (10% στις εκμεταλλεύσεις που εισπράττουν ΕΑΕ από €100.000 - €200.000, 25% από €200.000 - €300.000 και 45% για πάνω από €300.000) και αφετέρου, την επιστροφή των εξοικονομήσεων στο ίδιο το κράτος μέλος από το οποίο προήλθαν, για την αντιμετώπιση προβλημάτων τους, είτε στο πλαίσιο του Β΄ πυλώνα τους είτε στο πλαίσιο ενός αναθεωρημένου άρθρου 69 του Κανονισμού 1782/03.

Παρόμοια ρύθμιση θα απέβαινε ασφαλώς κατά της όποιας πολιτικής σύγκλισης και υγιούς ανταγωνισμού. Αντίθετα, η δυνατότητα της κλιμακωτής περικοπής των ενισχύσεων σε συνάρτηση με το μέγεθός τους, θα ήταν ιδιαίτερα επιθυμητή, υπό την προϋπόθεση ότι οι εξοικονομούμενοι πόροι πιστώνονται στον κοινοτικό προϋπολογισμό υπέρ των δύο Γεωργικών Ταμείων, απομακρύνοντας έτσι το ενδεχόμενο της επιβολής μίας οριζόντιας δημοσιονομικής πειθαρχίας με περικοπές σε μικρούς και μεγάλους παραγωγούς, λόγω πιθανής υπέρβασης των ανωτάτων δημοσιονομικών ορίων υπέρ της ΚΑΠ που θέσπισε το Συμβούλιο Κορυφής του 2005.

Από την άλλη πλευρά, το ενδεχόμενο θέσπισης ενός κατώτατου ορίου έκτασης την οποία θα πρέπει να έχει στην κατοχή του ο δικαιούχος για να λάβει κοινοτική ενίσχυση (σημερινό όριο, 3 στρέμματα), μπορεί να λειτουργήσει ως κίνητρο συνενωσης των ιδιαίτερα μικρών εκμεταλλεύσεων, αλλά θα είναι αρνητικό για την Ελλάδα, η οποία διακρίνεται για το ιδιαίτερα μικρό μέσο μέγεθος των γεωργικών της εκμεταλλεύσεων.

4.3 Ολική έναντι Μερικής Αποδέσμευσης

Είναι σαφές ότι η Επιτροπή ευνοεί την γενίκευση της ολικής αποδέσμευσης σε όσους τομείς εξακολουθεί να ισχύει αυτή η δυνατότητα βάσει των υφιστάμενων κανονισμών (βλέπε παραπάνω). Ούτως ή άλλως, οι υφιστάμενες δυνατότητες μερικής δέσμευσης ήταν αποτέλεσμα και μόνο του τελικού συμβιβασμού για την υιοθέτηση της νέας ΚΑΠ το 2003.

Στη φάση αυτή και για λόγους απλούστευσης του συστήματος, κυρίως όμως για λόγους αύξησης των περιθωρίων διαπραγμάτευσης στον ΠΟΕ, με την ένταξη του συνόλου των ενισχύσεων στο «πράσινο κουτί», η Επιτροπή, θεωρώντας ότι οι παρούσες συνθήκες ευνοούν ένα τέτοιο ενδεχόμενο, προτίθεται να δώσει τη δυνατότητα σε όσα κράτη μέλη έχουν κάνει επιλογές μερικής δέσμευσης (κυρίως στον τομέα των αροτραίων, όπως η Γαλλία και η Ισπανία), να μεταβάλουν τις αποφάσεις που πήραν το 2004 ή 2005.

Αντίθετα, διαφαίνεται ότι η Επιτροπή δεν προτίθεται να κάνει το ίδιο για προϊόντα του τομέα του βοείου κρέατος που παράγονται σε περιοχές στις οποίες το επίπεδο παραγωγής είναι μικρό αλλά σημαντικό από οικονομική και περιβαλλοντική σκοπιά, όπως η περίπτωση των θηλαζουσών αγελάδων.

Προφανώς, για την Ελλάδα, η οποία επέλεξε εξ αρχής την εφαρμογή πλήρους αποδέσμευσης σχεδόν σε όλους τους τομείς, δεν υφίσταται θέμα στο σημείο αυτό. Στον βαθμό, όμως, που επικρατήσει η λογική των «εξαιρέσεων» στον τομέα του

βοείου, η χώρα μας θα μπορούσε να επαναθέσει το θέμα του καπνού και της μεταφοράς στον β΄ πυλώνα (από το 2010 και μετά) του 50% των ενισχύσεων που του αναλογούν, επικαλούμενη ότι οι περιοχές παραγωγής του προϊόντος έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά (αποκλειστική καλλιέργεια και σημαντική η οικονομική του σημασία σε υποβαθμισμένες περιοχές).

4.4 Περιφερειοποίηση της Ενιαίας Ενίσχυσης

Κατά την άποψη της Επιτροπής αλλά και πολλών αντικειμενικών παρατηρητών, θα είναι εξαιρετικά δύσκολο να δικαιολογηθεί στο μέλλον το μοντέλο της Ενιαίας Ενίσχυσης (ΕΑΕ) βασισμένης στο ιστορικό μοντέλο, οι απαρχές του οποίου φτάνουν στις «αντισταθμιστικές πληρωμές» της αναθεώρησης McSharry του 1992.

Η Επιτροπή φαίνεται ότι θα θέσει υπό συζήτηση την επανεξέταση του ιστορικού μοντέλου έναντι του περιφερειακού, προκρίνοντας το δεύτερο ή συνδυασμό των δύο μοντέλων.

Λαμβανομένου υπόψη ότι κάτι τέτοιο θα συνεπάγεται ανακατανομή των «ιστορικών» ενισχύσεων μεταξύ των παραγωγών, πράγμα που, στην περίπτωση της χώρας μας, θα δημιουργήσει σίγουρα εντάσεις, μιά τυχόν υποχρεωτική ρύθμιση αυτού του είδους, και μάλιστα πριν το 2013, δεν θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή, παρά μόνο σε βάθος χρόνου, δηλαδή όταν τα σημερινά καταμεληθέντα δικαιώματα θα έχουν χάσει σε μεγάλο βαθμό την «ιστορικότητα» τους.

4.5 Πολλαπλή Συμμόρφωση

Η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να εξετάζει, όχι μόνο την απλοποίηση του συστήματος, αλλά και την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων **πρακτικών** και **ελέγχων** για την ορθή εφαρμογή του καθεστώτος, προσαρμόζοντας τις κανονιστικές απαιτήσεις και τις ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές πρακτικές, ώστε να είναι ευθέως σχετικές με τους στόχους της πολλαπλής συμμόρφωσης.

Λαμβανομένης υπόψη της σημασίας της περιβαλλοντικής κυρίως διάστασης της πολλαπλής συμμόρφωσης, τόσο για το εσωτερικό της Ένωσης όσο και για την προβολή της στο διεθνές επίπεδο, η Επιτροπή είναι βέβαιο ότι θα εντείνει τις πιέσεις προς τα κράτη μέλη για ενίσχυση των εθνικών μηχανισμών διαχείρισης και ελέγχου του συστήματος.

4.6 Λοιπές ρυθμίσεις σε θέματα αγοράς

Η Επιτροπή προσανατολίζεται να επανεξετάσει τα «παλιά εργαλεία» ελέγχου των αγορών, όπου παρόμοιοι μηχανισμοί εξακολουθούν, έστω και τυπικά, να ισχύουν. Η κατάργηση της **δημόσιας παρέμβασης** (με εξαίρεση τον μαλακό σίτο), η κατάργηση του καθεστώτος **παύσης καλλιέργειας** (set-aside), η σταδιακή αύξηση των **ποσοτώσεων γάλακτος**, μέχρι την προβλεπόμενη από το ισχύον καθεστώς πλήρη κατάργησή τους το 2014/15, είναι μόνο μερικές από τις ρυθμίσεις που πρόκειται να αποτελέσουν αντικείμενο διαβουλεύσεων στο πλαίσιο του «Ελέγχου Υγείας».

Προβληματισμός επίσης εγείρεται από την διαφαινόμενη πρόθεση της Επιτροπής να προτείνει μείωση ή/και κατάργηση της ειδικής ενίσχυσης των 45 € / εκτάριο που θεσπίστηκε το 2003 υπέρ των **ενεργειακών καλλιεργειών**, τη στιγμή που η ενίσχυση αυτή είχε προβληθεί ως, έστω και μερικό, κίνητρο για προώθηση της παραγωγής τους, σε συνδυασμό με τους γενικότερους περιβαλλοντικούς στόχους της Ένωσης για προώθηση της χρήσης βιοκαυσίμων, αντί του πετρελαίου. Τυχόν κατάργηση αυτού του κινήτρου θα σήμαινε ότι η παραγωγή αυτών των καλλιεργειών δεν θα λειτουργούσε ανταγωνιστικά έναντι των σιτηρών και άλλων εκτατικών καλλιεργειών, των οποίων η πρόσφατη σοβαρή πτώση της προσφοράς και η συνεπακόλουθη κάθετη άνοδος των διεθνών τιμών τους αποδίδεται εν μέρει και στην απότομη αύξηση της χρήσης τους για βιοκαύσιμα.

Στο θέμα αυτό θα πρέπει βέβαια να συνεκτιμηθεί ότι και η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος της Επιτροπής έχει ταχθεί πρόσφατα υπέρ της κατάργησης της ειδικής ενίσχυσης στα ενεργειακά, επικαλούμενη ότι, βάσει πρόσφατων επιστημονικών δεδομένων, τα βιοκαύσιμα δεν είναι τελικά εντελώς «αθώα» σε άλλου είδους περιβαλλοντικές ρυπάνσεις.

Σε μία τέτοια ενδεχόμενη εξέλιξη, η Ελλάδα ίσως θα είχε κάθε λόγο να υποστηρίξει, οι κοινοτικοί πόροι που διατίθενται σήμερα για την ειδική ενίσχυση των ενεργειακών (περί τα 100 εκατ. € συνολικά) να διατεθούν, μέσω προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης, για την **ενεργειακή αξιοποίηση των αποβλήτων των ελαιουργείων**, αλλά και άλλων γεωργικών μεταποιητικών βιοχηχανιών, πράγμα που θα προσέφερε περισσότερη ενέργεια για κατανάλωση και, ταυτόχρονα, θα έλυσε χρονίζοντα προβλήματα σχετικά με την διαχείριση των γεωργικών αποβλήτων.

5 Θεσμικές και Πολιτικές Διαστάσεις

Βάσει και των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2005 για τις δημοσιονομικές προοπτικές της περιόδου 2007-2013, οι γεωργικές δαπάνες του Α΄ πυλώνα της ΚΑΠ παραμένουν εν πολλοίς εξασφαλισμένες μέχρι και το 2013, όπως είχε αποφασιστεί από τον Οκτώβριο 2002.

Η μείωση όμως των πόρων του προϋπολογισμού από 1,24% σε 1% του Α.Ε.Ε. σημαίνει ότι η δημοσιονομική στενότητα για το σύνολο του κοινοτικού προϋπολογισμού παραμένει γεγονός, για όσο τουλάχιστον διάστημα **αποκλείεται το ενδεχόμενο διάθεσης πρόσθετων πόρων υπέρ αυτού**, αφού τα κράτη μέλη δεν φαίνεται να έχουν την πολιτική βούληση να παραχωρήσουν περισσότερες εξουσίες στα κοινοτικά όργανα.

Μεταξύ, λοιπόν, των αποφάσεων του Δεκεμβρίου 2005 συγκαταλέγεται και η υποχρέωση της Επιτροπής να υποβάλει, στο ενδιάμεσο διάστημα μέχρι το 2013 (δηλαδή το 2008/09), **Έκθεση για την πορεία των πραγμάτων και ενδεχομένως προτάσεις, για επανεξέταση του συνόλου των δαπανών και των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού.**

Στη βάση αυτή, μερικοί παρατηρητές θεώρησαν ότι η εν λόγω απόφαση αποτελεί, στην ουσία, «προανάκρουσμα» μείωσης των πόρων της ΚΑΠ πριν το 2013. Βάσει όμως των υφιστάμενων ήδη κανονισμών, αλλά και του όλου πλέγματος των ρυθμίσεων και δεσμεύσεων που έχουν πλέον θεσπιστεί σε όλα τα κράτη μέλη, κάτι τέτοιο φαίνεται να είναι εξαιρετικά δύσκολο έως απίθανο. Σε κάθε περίπτωση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και προσωπικά η ίδια η Επίτροπος Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης Marian Fischer Boel, έχουν επανειλημμένα δεσμευτεί με επίσημες δηλώσεις ότι κάτι τέτοιο δεν πρόκειται να συμβεί μέχρι και το 2013.

Ωστόσο, την μεθεπόμενη Δημοσιονομική Περίοδο (μετά το 2013), είναι βέβαιο ότι το σύνολο των γεωργικών δαπανών θα τεθεί και πάλι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των κρατών μελών, οι αντιτιθέμενες επι του προκειμένου απόψεις θα αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω σκληρών διαπραγματεύσεων, πράγμα που κάνει επισφαλή οποιαδήποτε πρόβλεψη για το απώτερο μέλλον. Εκείνο μόνο που μπορεί κανείς να παρατηρήσει είναι ότι, ουδέποτε στην ιστορική διαδρομή της Κοινότητας μέτρα και ρυθμίσεις έχουν καταργηθεί από τη μιά μέρα στην άλλη. Ακόμη κι αν θεωρηθεί ότι οι γεωργικές δαπάνες θα μπουν σε μιά διαδικασία μείωσής τους μετά το 2013, κατά πάσα πιθανότητα αυτό θα γίνει σταδιακά.

Στο μεγαλύτερο μέρος της, η κοινοτική γεωργία με τις υφιστάμενες γεωφυσικές, οικονομικές και κοινωνικές δομές, δεν μπορεί να είναι ανταγωνιστική στο σημερινό επίπεδο των διεθνών τιμών, όσο τουλάχιστον η διαμόρφωσή τους θα στηρίζεται αποκλειστικά στην αμοιβή των συντελεστών παραγωγής και δεν θα ενσωματώνει άλλους κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες κόστους όπως την παιδική εργασία, τον βαθμό ασφαλιστικής κάλυψης, την περιβαλλοντική ζημιά κλπ.

Σε κάθε όμως περίπτωση, είναι δύσκολο να αμφισβητήσει κανείς ότι, παρά τις βαθιές αλλαγές που έχουν συντελεστεί στην οικονομική, κοινωνική, θεσμική και πολιτιστική ζωή της Ένωσης την τελευταία εικοσαετία, η κοινοτική γεωργία εξακολουθεί να παίζει ουσιώδη ρόλο:

- Παρέχει διατροφική ασφάλεια σε τοπικούς ιδίως πληθυσμούς
- Διατηρεί ζωντανές τις τοπικές κοινότητες
- Συντηρεί πολύτιμους φυσικούς εδαφικούς πόρους

Η διατήρησή της, επομένως, προϋποθέτει ένα βαθμό στήριξης, ανεξάρτητα από την **μορφή** και την **πηγή** αυτής της στήριξης.

Ούτως ή άλλως, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι έχει ήδη αποφασιστεί η κατάργηση όλων των μέχρι σήμερα υφιστάμενων 21 Κοινών Οργανώσεων Αγοράς (Κ.Ο.Α.) των γεωργικών προϊόντων (η θέσπιση των οποίων προβλεπόταν και έχει περιληφθεί στη Συνθήκη) και η αντικατάστασή τους από μία ενιαία Κ.Ο.Α., η οποία περιλαμβάνει το σύνολο των μέτρων και μηχανισμών που έχουν απομείνει για τη ρύθμιση της αγοράς των προϊόντων (παρέμβαση, αποθεματοποίηση, απόσυρση, κλπ), πλην δηλαδή των Άμεσων Πληρωμών.

Αυτό αποτελεί σαφές μήνυμα για το μέλλον: **Η στήριξη κατά προϊόν αποτελεί παρελθόν. Στο εξής, η όποια στήριξη παραμένει στο αγροτικό τομέα, θα παρέχεται μόνο απευθείας σε αγρότες και αγροτικές περιοχές.**

Μέχρι στιγμής, λοιπόν, από θεσμικής πλευράς, έχουν αναδειχτεί νέες μορφές στήριξης, όπως:

- Εισοδηματική
- Σύνδεση με περιβάλλον
- Ενίσχυση αγοραστικής αξίας τροφίμων (αναβάθμιση και προώθηση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, ολοκληρωμένη διαχείριση, ενίσχυση των προτύπων, βιολογική γεωργία, Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικών Ενδείξεων)
- Αγροτική Ανάπτυξη – Επενδύσεις.

Θεσμικές διαστάσεις αποκτούν ενδεχομένως και μερικές άλλες σαφείς τάσεις ή ενδείξεις που έχουν σημειωθεί το τελευταίο διάστημα, όπως:

- Η εντατικοποίηση των κοινοτικών και εθνικών ελέγχων, πράγμα που προδιαγράφει, μεταξύ άλλων, την επιτακτική ανάγκη της χώρας μας για την ουσιαστική και ριζική αναβάθμιση της διοικητικής μηχανής.
- Η ενίσχυση της περιβαλλοντικής διάστασης της ΚΑΠ, που συνεπάγεται ότι πολλές από τις χρησιμοποιούμενες παραγωγικές μεθόδους του παρελθόντος θα πρέπει να εγκαταλειφθούν και να δώσουν τη θέση τους σε άλλες φιλικότερες προς το περιβάλλον.
- Η αναμενόμενη αναβάθμιση του γεωτεχνικού (άρα και του γεωργικού) επαγγέλματος, μέσω του υποχρεωτικού πλέον συστήματος των γεωργικών συμβουλών, το οποίο ενισχύεται και με κοινοτικούς πόρους.
- Η αντιμετώπιση των κινδύνων εγκατάλειψης της γεωργικής δραστηριότητας, λόγω της αποσύνδεσης των ενισχύσεων από την παραγωγή.
- Οι σημειούμενες εξισοροπητικές τάσεις στην αγορά της γεωργικής γης, όπου μέχρι τώρα οι τιμές των καλλιεργούμενων με προϊόντα που ελάμβαναν υψηλές επιδοτήσεις εκτάσεων ήσαν απαράδεκτα υψηλές, έναντι λ.χ. των βοσκοτόπων (όπως η περίπτωση των εκτάσεων με βαμβάκι, καπνό κλπ).
- Οι τάσεις περιορισμού της χρήσης των αναλώσιμων εισροών (φαρμάκων, λιπασμάτων, ενέργειας, κλπ), πράγμα που, μεταξύ άλλων, μπορεί να έχει θετικές επιπτώσεις και στο μέσο κόστος παραγωγής ορισμένων καλλιεργειών.

Σε ό,τι αφορά τον α΄ πυλώνα της ΚΑΠ και λαμβάνοντας υπόψη τα όσα έχουν μεσολαβήσει τα τελευταία χρόνια, είναι πολύ πιθανό, από την περίοδο 2013 και μετά, να βρει έδαφος το ενδεχόμενο συγχρηματοδότησης των Άμεσων Ενισχύσεων στο μέλλον, με ό,τι αυτό συναπάγεται για τους Εθνικούς Προϋπολογισμούς και ιδιαίτερα της Ελλάδας.

Όμως, κατά πόσον κάτι τέτοιο θα προδιέγραφε μια πορεία προς «αποδόμηση» της ΚΑΠ, θα ήταν μάλλον παρακινδυνευμένο να εξαχθεί ως συμπέρασμα, ιδίως αν ληφθούν υπόψη οι νέες προτεραιότητες που τίθενται με έμφαση και επίκεινται να ενσωματωθούν στην ΚΑΠ, δηλαδή:

- Η διασύνδεση των στόχων και μηχανισμών της ΚΑΠ με τις σημειούμενες κλιματικές αλλαγές.
- Η αειφορική διαχείριση του εδάφους και η ανάγκη αντιμετώπισης σύνθετων προβλημάτων όπως, η διάβρωση, η απώλεια της βιοποικιλότητας, η υφαλμύρωση, η ερημοποίηση, κλπ.
- Η παραγωγή βιοενέργειας από γεωργικού πόρους με την ανάπτυξη έρευνας και προώθησης των βιοκαυσίμων β΄ γενιάς.

- Η διασύνδεση της ΚΑΠ με την αποτελεσματικότερη διαχείριση των υδάτινων πόρων.
- Η ανάγκη ανάπτυξης της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο.
- Οι στοχευμένες επιμέρους πολιτικές προς κάλυψη συγκεκριμένων ομάδων ή περιοχών (π.χ. εκταταμένη χρήση προγραμμάτων υπέρ των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών).

6. Μερικά Συμπεράσματα για την Ελλάδα

Επιγραμματικά, θα μπορούσαν να επισημανθούν τα εξής θέματα που, μεταξύ άλλων, μπορούν να έχουν και σημαντικές πολιτικές διαστάσεις στο άμεσο μέλλον:

- Το ενδεχόμενο γενίκευσης της συγχρηματοδότησης του α΄ πυλώνα μετά το 2013 προσφέρει έδαφος στην έκφραση σκεπτικισμών και φόβων, εν πολλοίς δικαιολογημένων, για μιά αναπόδραστη πορεία σταδιακής επανεθνικοποίησης της ΚΑΠ. Μπορεί όμως κανείς να αντιτάξει ότι η υφιστάμενη εξαρχής συγχρηματοδότηση της ΚΑΠ στον β΄ πυλώνα δεν στάθηκε εμπόδιο στην σημαντική ανάπτυξη της κοινοτικής πολιτικής σ΄ αυτόν τον τομέα και την ενσωμάτωση σ΄ αυτόν των εθνικών ιδιαιτεροτήτων και επιδιώξεων. Σε κάθε όμως περίπτωση, η γενίκευση της συγχρηματοδότησης θα έχει σοβαρές δημοσιονομικές επιπτώσεις για τον εθνικό προϋπολογισμό, με τις επακόλουθες πολιτικές διαστάσεις μιας τέτοιας εξέλιξης.
- Από την πρώτη κιόλας εφαρμογή της Ενιαίας Αποδευμένης Ενίσχυσης έγινε φανερό ότι τελικώς η αγορά είναι εκείνη που προσδιορίζει τη μορφή αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών και όχι οι κρατικο-διοικητικοί σχεδιασμοί και παρεμβάσεις, όπως λανθασμένα επιχειρούνταν για πολλές δεκαετίες.
- Η εφαρμογή της νέας ΚΑΠ κάνει ευκολότερη και αποτελεσματικότερη την ανάδειξη των όποιων συγκριτικών πλεονεκτημάτων διαθέτει η ελληνική γεωργία, πράγμα που θα έχει ευεργετικές επιπτώσεις στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τομέα.
- Πολλά ερωτηματικά δημιουργούνται από τις επικείμενες επιπτώσεις που θα έχει μια μελλοντική συμφωνία στον ΠΟΕ και οι δεσμεύσεις που θα αναληφθούν με το πέρας του Γύρου Doha. Είναι βέβαιο ότι ένα από τα σοβαρότερα αποτελέσματα θα είναι η περαιτέρω αύξηση των εισαγωγών από τρίτες χώρες στην Κοινότητα και συνεπώς στην Ελλάδα, με τις συνακόλουθες δυσμενείς επιπτώσεις στο ούτως ή άλλως αρνητικό μας γεωργικό εμπορικό ισοζύγιο. Όμως, θα υπάρξει εξίσου και έδαφος δημιουργίας ευκαιριών σε αγορές τρίτων χωρών και για τα ελληνικά προϊόντα αιχμής, αρκεί να δημιουργηθεί ένας «αέρας εξωστρέφειας» των παραγωγών μας σε επιχειρηματική βάση με την πολιτεία να συνδράμει με θεσμούς και μηχανισμούς για την δημιουργία υποδομών διακίνησης, εμπορίας, ανάδειξης και προώθησης των ποιοτικών ελληνικών προϊόντων στις ξένες αγορές.
- Από πλευράς συνολικής στήριξης του αγροτικού μας τομέα, πολλά θα εξαρτηθούν από την μορφή και το περιεχόμενο που θα λάβουν οι, δυσσίωνες μέχρι στιγμής, νέες Δημοσιονομικές Προοπτικές, για την περίοδο μετά το 2013 (πιθανότατα μέχρι το 2020).

- Τέλος, επισημαίνεται η επιτακτική ανάγκη διαμόρφωσης μίας Εθνικής Στρατηγικής για μια μελλοντική γεωργία χωρίς το δεκανίκι των επιδοτήσεων στο (όχι και πολύ) απώτερο μέλλον. Όπερ έδει δείξει.

(Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 2007)

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία

Αγγλόφωνη

- CAP Monitor. Agra Informa Ltd, Kent, UK
- Damianos D., E. Dimara, D. Skuras, C. Hassapoyannes, (1998), *“Greek Agriculture in a Changing International Environment”*, Ashgate, Aldershot (UK)
- Demmke, Christoph (1997), *“Managing European Environmental Policy: The Role of the Member States in the Policy Process”*, EIPA, Maastricht (NL), ISBN: 90-6779-111-3
- Kazakos P. & Ioakimidis P. (eds.) (1994), *“Greek membership evaluated”*, London, Pinter.
- Louloudis L., N. Beopoulos and G. Vlachos (2000), "Greece : late implementation of agri-environmental policies" in Buller A., G. Wilson & A. Holl (Eds.), *“Agri-environmental Policy in the EU”*. Ashgate, Hampshire (UK), pp. 71-93.
- Moussis Nicholas (2000), *“Guide to European Policies”*, 6th edition, European Study Service, Rixensart (B), ISBN: 2-930119-27-6.
- Pezaros, Pavlos (1995), "The Agricultural Situation in Greece and the Common Agricultural Policy", *MEDIT, Journal of Economics, Agriculture and Environment, CIHEAM/I.A.M.-B.*, Bari (I), Anno 6, No3, Sept. 1995, pp. 38-41, ISSN: 1120-6403.
- Pezaros, Pavlos (2000a), "The Agenda 2000 CAP reform agreement in the light of the future EU enlargement", *MEDIT, Journal of Economics, Agriculture and Environment, CIHEAM/I.A.M.-B.*, Bari (I), Anno 11, No 03, Settembre 2000, pp. 8-20.
- Pezaros, Pavlos (2000b), "The CAP in the pliers of the multilateral trading system: Origins, evolution and future challenges", in Bilal S. & Pezaros P. (eds.): *“Negotiating the Future of Agricultural Policies – Agricultural Trade and the Millennium WTO Round”*, EIPA/Kluwer Law International, The Hague /London / Boston, ISBN: 90-411-9818-0, pp. 51-80
- Pezaros, Pavlos (2001), *“Effective Implementation of the Common Agricultural Policy. The Case of the Milk Quota Regime and the Greek Experience in Applying it”*. EIPA, Current European Issues, Capacity Building for Integration Series, Maastricht (NL), ISBN: 90-6779-159-8.
- Pezaros Pavlos D. and M. Unfried (Eds), (2002), *“The Common Agricultural Policy and the Environmental Challenge”*, EIPA, Maastricht (NL), ISBN: 90-6779-166-0
- Pezaros, P.D. (2004a), *“A brief Overview of Agriculture in Greece”*. In Stamatiadis S., J.M. Lynch, J.S. Schepers (eds.): *“Remote Sensing for Agriculture and the Environment”*, OECD/GAIA Centre, ISBN: 960-88000-8-0
- Pezaros, Pavlos D. (2004b), *“The Common Agricultural Policy in the Greek Context”*. In Dimitrakopoulos D.G., and A.G. Passas (eds): *“Greece in the European Union”*, Routledge, London, pp. 19-34, ISBN: 0-415-25811-1.
- Spanou, Calliope (Sept. 1998), "European integration in administrative terms: a framework for analysis and the Greek case", *Journal of European Public Policy*, 5:3, pp. 467-484

Ελληνική

- Ευρωπαϊκοί Κανονισμοί του Συμβουλίου και της Επιτροπής, συναφείς προς το θέμα του κειμένου.
- Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης (2003), «Ανάπτυξη και Μετασχηματισμοί της Υπαιθρου», Αθήνα, ISBN: 960-85847-5-2
- Γεωργίου Γιώργος Α. (2002), «*Το Δημοσιονομικό Σύστημα της Ε.Ε. και ο Κοινοτικός Προϋπολογισμός*». Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, ISBN 960-15-0800-7
- Ιωακείμης Π.Κ. (1998), «Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελληνικό Κράτος – Οι Επιπτώσεις από τη Συμμετοχή στην Ενοποιητική Διαδικασία», ΘΕΜΕΛΙΟ, Αθήνα, ISBN: 960-310-233-4
- Κασίμης Χ. & Λ. Λουλούδης (επιμ.) (1999), «*Υπαιθρος Χώρα*», ΠΛΕΘΡΟΝ / ΕΚΚΕ, Αθήνα, ISBN: 960-348-085-1.
- Λούλουδης Λεωνίδα, Νίκος Μπεόπουλος, Ανδρέας Τρούμπης (Επιμ.) (2005), «*Το Αγροτικό Τοπίο. Το παλίμψηστο αιώνων γεωργικού μόχθου*». Επιστημονικό Συμπόσιο στο Κτήμα Μερκούρη, Κορακοχώρι Ηλείας. Αθήνα, ISBN: 960-87023-1-3
- Λουλούδης Λεωνίδα, Β. Γεωργιάδου & Γ. Σταυρακάκης (1999), «Φύση, Κοινωνία, Επιστήμη, στην Εποχή των «Τρελλών Αγελάδων». Διακινδύνευση και Αβεβαιότητα», ΝΕΦΕΛΗ, Αθήνα Μπεριάτος Η. & Δ. Ψαλτόπουλος (Επιμ.) (2003), «Περιβάλλον και Ανάπτυξη της Υπαιθρου», Θεμέλιο, Αθήνα, ISBN 960-310-296-2
- Μπουρδάρης Δ.Ν. (1999), «Οι μηχανισμοί στήριξης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής για τα γεωργικά προϊόντα», Υπουργείο Γεωργίας, Αθήνα